

WÓJT GMINY SKIERBIESZÓW

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY SKIERBIESZÓW**

CZEŚĆN KIERUNKI - ZMIANA

ZAŁĄCZNIK NR 1 DO
UCHWAŁY NR **Xm**/114/08
RADY GMINY
SKIERBIESZÓW Z DNIA
20 CZERWCA 2008R.

ZAMOŚĆ 2008 R.

WSTĘP

1. W oparciu o uchwałę Nr VIII/69/07 Rady Gminy Skierbieszów z dnia 04 października 2007 r. w sprawie przystąpienia do zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skierbieszów uchwalonego uchwałą Nr XXXV/168/2002 Rady Gminy Skierbieszów z dnia 28 lutego 2002 r. wprowadza się zmianę w części II dotyczącej kierunków zagospodarowania przestrzennego, dalej zwanej „Studium”.
2. Zmiana określona uchwałą Rady Gminy dotyczy lokalizacji regionalnego wysypiska śmieci w miejscowości Dębowiec Kolonia.
3. Wyżej wymienione zmiany wprowadza się w tekście „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Część II Kierunki” w oraz na rysunku w skali 1:25000 noszącym tytuł „GMINA SKIERBIESZÓW. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO. 5. RYSUNEK STUDIUM. PLANSZA ZBIORCZA.”

A. Zmiana dotycząca tekstu „Studium”:

1. W rozdziale 7. „Infrastruktura techniczna” w podrozdziale 7.4. „Usuwanie odpadów komunalnych” na stronie 58 punkt 7.4.4. otrzymuje brzmienie:
„ Wyznacza się teren regionalnego wysypiska śmieci na gruntach wsi Kolonia Dębowiec dla składowania i utylizacji odpadów komunalnych z obszaru powiatu ziemskiego i grodzkiego Zamość, pod warunkiem braku znacznego oddziaływania inwestycji na środowisko w rozumieniu Prawa ochrony środowiska”.
2. Wprowadzona zmiana wykazana została w tekście „Studium” inną czcionką i kursywą; pozostały tekst „Studium” nie ulega zmianie.

B. Zmiana dotycząca rysunku „Studium”;

1. Na rysunku „Studium” w skali 1:25000 wprowadzono następującą zmianę:
- na gruntach wsi Dębowiec Kolonia oznaczono kolorem szarym i symbolem literowym O - teren infrastruktury technicznej - regionalne wysypisko śmieci.
2. Pozostały rysunek „Studium” nie ulega zmianie.

C. Inne

Tekst i rysunek „Studium” z wprowadzoną zmianą stanowią załączniki do Uchwały Rady Gminy Skierbieszów w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Spis treści:

Autorzy opracowania	3
Wprowadzenie	4
1. Uwarunkowania regionalne	6
2. Środowisko przyrodnicze	8
2.1. Wprowadzenie	8
2.2. Wartości prawnie chronione	9
2.3. Przyrodniczy System Gminy Skierbieszów (PSG)	12
2.3.1. Cel, zasady i metoda wyznaczenia PSG	12
2.3.2. Delimitacja Przyrodniczego Systemu Gminy Skierbieszów	13
(1) Ekologiczne Obszary Węzłowe	13
(2) Leśne Węzły Ekologiczne	14
(3) Łączniki Ekologiczne	15
(4) Obszary poza PSG	16
2.4. Kierunki zagospodarowania przestrzennego	17
2.4.1. Ekologiczne Obszary Węzłowe	17
2.4.2. Leśne Węzły Ekologiczne	18
2.4.2.1. Kierunki ogólne	
2.4.2.2. Kierunki szczegółowe	
2.4.3. Obszary łącznikowe	18
2.4.3.1. Kierunki ogólne	
2.4.3.2. Kierunki szczegółowe	
2.4.4. Obszary pozostałe	19
3. Środowisko kulturowe	21
3.1. Zasoby materialne - strefowanie krajobrazu kulturowego	21
(1) Obszary i obiekty ścisłej ochrony konserwatorskiej, tj. figurujące w rejestrze zabytków dawnego województwa zamojskiego	21
(2) Obszary i obiekty pośredniej ochrony konserwatorskiej, figurujące w ewidencji zabytków dawnego województwa zamojskiego	22
(3) Obiekty zabytkowe dokumentowane w "białych kartach" (archiwum Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków w Lublinie - Delegatura w Zamościu) - poza rejestrem i ewidencją zabytków	25
3.2. Elementy krajobrazu kulturowego obszaru gminy.	30
(1) Historyczne (zabytkowe) układy ruralistyczne	30
(2) Zespoły dworsko-parkowe	30
(3) Zespoły sakralne i obiekty kultu. religijnego	30
(4) Zabytki przemysłu i techniki	31
(5) Cmentarze, miejsca pamięci	31
(6) Założenia parkowe, zabytkowy drzewostan	32
(7) Zabytkowe obiekty architektury i budownictwa ludowego	33
(8) Obszary obserwacji archeologicznej	34
3.3. Waloryzacja krajobrazu kulturowego	35
(1) Dominanty, strefy ekspozycji i obszary chronionego krajobrazu	35
punkty widokowe	
lokalne dominanty, wynikające z charakteru krajobrazu	
(2) Obszary dopuszczalnych przekształceń	36
3.4. Obszary proponowane do objęcia opracowaniami planistycznymi ze względu na zalecaną ochronę walorów kulturowych	37
3.5. Ogólne założenia ochrony wartości kulturowych w poszczególnych strefach krajobrazu kulturowego	37
(1) Obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków	37
(2) Obiekty i obszary pośredniej ochrony konserwatorskiej	37
(3) Obszary obserwacji archeologicznej	38

	(4) Obszary chronionego krajobrazu kulturowego.....	39
	(5) Obszary dopuszczalnych przekształceń.....	40
	3.6. Wartości kulturowe niematerialne	40
	3.7. Nowa zabudowa	40
4.	Struktura przestrzenna - tereny otwarte	41
	4.1. Kierunki kształtowania struktury przestrzennej obszarów otwartych gminy....	41
	4.2. Obszary rolnicze.....	41
	4.3. Obszary leśne	42
	4.4. Obszary otwarte o funkcji rekreacyjnej	43
	4.5. Obszary wyłączone - urbanizowane.....	44
	4.6. Jakość zagospodarowania obszarów otwartych	45
5.	Struktura przestrzenna - osadnictwo	46
	5.1. Ogólne kierunki rozwoju gminy	46
	5.2. Kierunki rozwoju funkcji rolniczych	47
	5.3. Kierunki rozwoju funkcji usług i biznesu	49
	5.4. Kierunki rozwoju funkcji turystycznej.....	49
	5.4.1. Rejon "wschodni" doliny Wolicy - B.....	49
	5.4.2. Rejon "zachodni" doliny Wolicy - C.....	50
	5.5. Skierbieszów - strefa "podmiejska" - A.....	51
	5.6. Programy rozwoju ośrodków	51
6.	Komunikacja.....	52
	6.1. Docelowy układ drogowy.	52
	6.2. Zewnętrzne komunikacyjne powiązania gminy.....	52
	6.3. Powiązania komunikacyjne wewnątrz gminy	53
	6.4. Drogi dojazdowe klasy "D".....	53
	6.5. Szlaki rowerowe i piesze.....	54
7.	Infrastruktura techniczna.	55
	7.1. Zaopatrzenie w wodę.....	55
	7.2. Odprowadzenie i oczyszczanie ścieków sanitarnych.....	56
	7.3. Gazyfikacja. Ciepłownictwo	57
	7.4. Usuwanie odpadów komunalnych.	57
	7.5. Regulacja stosunków wodnych.	58
	7.6. Elektroenergetyka.....	58
	7.7. Telekomunikacja.	59
8.	Warunki realizacji.....	60

Załączniki:

1. Załączniki do rozdz. 1. "Uwarunkowania i regionalne":

Zał. 1.1. Wytyczne regionalne Biura Planowania Przestrzennego w Lublinie -
Oddział Terenowy w Zamościu.

3. Załączniki do rozdz. 6 "Komunikacja":

Zał. 6.1. Wytyczne Zarządu Dróg Wojewódzkich w Lublinie.

4. Załączniki do rozdz. 5 "Struktura terenu":

Zał. 5.1. Plansza zbiorcza - zmniejszenie dla zilustrowania tekstu -1:50 000

Zał. 5.1. Plansza zbiorcza - zmniejszenie dla zilustrowania tel Rysunki - 1:25 000: Rys.1.

Środowisko przyrodnicze Rys.2. Środowisko kulturowe

Rys.3. struktura terenu- tereny otwarte, osadnictwo, komunikacja Rys.4. Infrastruktura techniczna

Rys.5. Plansza zbiorcza

AUTORZY OPRAWOWANIA

Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skierbieszów został wykonany przez Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej - zespół lubelskiego Zakładu IGPIK, w składzie:

doc. dr arch. Romuald Dylewski (Uwarunkowania i wytyczne regionalne), mgr Zbigniew Borchulski (Środowisko przyrodnicze), mgr inż. arch. Barbara Brylak-Szymczak (Środowisko kulturowe), mgr inż. Jan Niedźwiedź (Struktura terenu - obszary otwarte), doc. dr arch. Romuald Dylewski i mgr inż. arch. Małgorzata Żurkowska (Struktura terenu - osadnictwo, a także wprowadzenie, wytyczne regionalne, warunki realizacji), inż. arch. Andrzej Link (Struktura terenu - komunikacja), mgr inż. Zdzisław Lechus (Infrastruktura techniczna).

Prace komputerowe, graficzne i administracyjne: mgr inż. Małgorzata Osmulka-Paprotka, mgr inż. arch. Małgorzata Żurkowska, techn. arch. Grażyna Dziedzic-Wiejak, techn. Elżbieta Mazurek, mgr Zuzanna Pizoń.

Koordynację opracowania sprawowała mgr inż. arch. Małgorzata Żurkowska i doc. dr arch. Romuald Dylewski.

Nadzór merytoryczny nad całością opracowania pełnił doc. dr arch. Romuald Dylewski.

WPROWADZENIE

- (1) Niniejsze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Skierbieszów zostało opracowane przez Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej w Warszawie - Zakład Zagospodarowania Przestrzennego i Urbanistyki w Lublinie, na zlecenie Zarządu Gminy. Podstawą formalną była umowa Zarządu z Instytutem nr 7/2000, zawarta w dniu 30 sierpnia 2000r. (w oparciu o przeprowadzony przetarg).

Studium sporządzono zgodnie z Ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994r. (z późniejszymi zmianami - tekst jednolity z dnia 22 lutego 1999r., Dz. U. Nr 15, poz. 139, art.6).

Opracowanie jest wykonane w trzech fazach: Faza 1 - Zebranie i analiza materiałów.

Uwarunkowania rozwoju i zagospodarowania, Faza 2 - Kierunki rozwoju i zagospodarowania przestrzennego - projekt ustaleń,
Faza 3 - Dokument finalny - ustalenia

Prezentowany materiał jest efektem prac fazy 1,2 i 3 - dokumentem finalnym, zawierającym „ustalenia” studium. Składa się on z niniejszego tekstu Kierunków oraz z czterech rysunków w skali 1:25 000, a także rysunku zbiorczej mapy końcowej w skali 1:25 000 (także załączonej do tekstu mapy końcowej w skali 1:50 000). Mapy i tekst stanowią łącznie integralną, wzajemnie uzupełniającą się całość.

Pierwsza faza opracowania wraz z zarysem fazy 2 była przedmiotem prezentacji Zarządowi Gminy w dniu 16.05.2001r. Propozycje

merytoryczne tego etapu zostały przyjęte bez zastrzeżeń. Wniesione uwagi zostały uwzględnione w opracowaniu końcowym.

- (2) Niniejszy projekt „ustaleń” - tekst i rysunki - był przedstawiony do zaopiniowania zainteresowanym organom, zgodnie z art.6 ust.3 Ustawy j w., w dniach 22.10-12.11.2001 r. w siedzibie Instytutu Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej w Lublinie. Spośród zawiadomionych instytucji dwie zgłosiły opinie. Należy rozumieć, w myśl Ustawy jw., że pozostałe instytucje nie mają uwag do projektu.

Uwagi zgłoszone przez dwie instytucje zostały wyjaśnione bądź uwzględnione w elaboracie, są to:

Urząd Marszałkowski Woj. Lubelskiego - zgłoszone uwagi do spójności planszy - uwzględniono;

Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków - Delegatura w Zamościu - kilka zasadnych uwag uwzględniono, pozostałe zaś wykraczają poza wymogi Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym i nie mogą być uwzględnione w ramach opracowywanego studium zagospodarowania przestrzennego.

Biorąc pod uwagę, że w zasadzie wszystkie[^] zgłoszone opinie zostały rozpatrzone i uwzględnione, a także fakt, że wszystko to są nie „uzgodnienia”

tylko „opinie”, których uwzględnienie zależy od Rady Gminy, uważamy, że przedstawiony projekt „ustaleń” Studium gminy Skierbieszów jest przygotowany do przedstawienia Radzie Gminy celem uchwalenia.

Treścią tekstu „Kierunków” jest osiem rozdziałów, z których:

rozdział 1 - „Uwarunkowania i wytyczne regionalne” zawiera syntezę wytycznych z materiałów do planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego, jakie otrzymał Zarząd Gminy Skierbieszów w marcu 2001 r. z Biura Planowania Przestrzennego w Lublinie oraz ogólne wnioski do rozwoju gminy wynikające z materiałów przygotowywanej strategii rozwoju woj. lubelskiego; wzięcie pod uwagę tych wytycznych wynika z rygorów Ustawy jw.; rozdziały 2 i 3 - tj. „Środowisko przyrodnicze” i „Środowisko kulturowe” są w istocie materiałem wiodącym uwarunkowań rozwoju zrównoważonego, który powinien być podstawą perspektywicznego rozwoju i zagospodarowania gminy;

rozdziały 4, 5 i 6 - tj. „Struktura terenu - obszary otwarte, osadnictwo, komunikacja” stanowią istotę przedstawianej koncepcji kierunków rozwoju;

rozdział 7 - „Infrastruktura techniczna” jest materiałem uzasadniającym techniczną realność koncepcji i wskazującym kierunki obsługi przez media infrastruktury;

wreszcie rozdział 8 - „Warunki realizacji” wskazuje wstępne drogi i warunki realizacji koncepcji, tj. polityki zagospodarowania przestrzennego gminy.

Uzupełnieniem graficznym tekstu są rysunki - mapy w skali 1:25 000:

rys. 1,2 - „Środowisko przyrodnicze” i „Środowisko kulturowe” obrazują odpowiednio ustalenia rozdziałów 2 i 3, tj. uwarunkowania zawarte w tych działach, jakie uwzględnią się w koncepcji kierunków rozwoju i zagospodarowania;

rys.3 - „Struktura terenu” obrazuje ustalenia rozdziałów 4, 5, 6 tj. kierunki ewolucji obszarów otwartych oraz rozwoju osadnictwa; rysunek ten stanowi główną planszę koncepcji kierunków rozwoju i zagospodarowania przestrzennego;

rys.4 - „Infrastruktura techniczna” obrazuje ustalenia rozdziału 7 i uzasadnia techniczną realność koncepcji kierunków.

Rysunki jw. Zostały wykonane z uwzględnieniem rysunków poprzednich etapów, w tym stanu istniejącego użytkowania terenów gminy, dotychczasowego planu i innych. Dodatkowo wykonano planszę zbiorczą Studium zawierającą wszystkie ważniejsze ustalenia czterech omawianych wcześniej map.

Uwaga: Biorąc pod uwagę, że „Studium” nie jest „planem”, lecz zapisem zasad polityki przestrzennej gminy, rysunki Studium należy traktować jako „zasady” a nie „lokalizacje” czy ścisłe granice, tzn. z dużą elastycznością. Elastyczność ta nie powinna jednak wykraczać poza sens zapisu zasad, jest więc ograniczona.

UWARUNKOWANIA REGIONALNE

Na szerokim tle uwarunkowań regionalnych rozwoju perspektywicznego gminy Skierbieszów, jakie zostały przedstawione w I i II etapie prac należy obecnie wyeksponować dwa dokumenty formalnie wiodące w tym zakresie:

- pismo Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie, OŚiRZ 7041/13/01, z dn. 19. 02. 2001 r. oraz
- pismo Biura Planowania Przestrzennego w Lublinie BPP.Z- 7322/1/JS/2001, z dn. 16. 02. 2001 r.

Oba pisma dotyczą wniosków Urzędu Wojewódzkiego i Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skierbieszów. Podstawą wniosków jest koncepcja zagospodarowania przestrzennego województwa zamojskiego, sporządzona w latach 1995-1998 przez WBPP w Zamościu, wzbogacona aktualnymi materiałami Strategii rozwoju województwa lubelskiego i in. Z punktu widzenia zarówno merytorycznego, jak formalnego jest to jedyny materiał jaki obecnie może służyć za podstawę wniosków. Spełnia więc on wymogi art. 6 ust. 2 Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z r. 1994 (z późniejszymi zmianami - tekst jednolity z dn. 22. 01. 1999 r., Dz. U. Nr 15, poz. 139). Ustawa w tym artykule mówi, iż „Zarząd Gminy sporządza Studium uwzględniające ustalenia strategii rozwoju województwa zawarte w planie zagospodarowania przestrzennego województwa”. Są one na tyle zasadne i przekonujące, że powinny być, w miarę możliwości, w pełni uwzględnione.

Oto główne punkty i wnioski dokumentów regionalnych:

- (1) Pożądaný rozwój gminy Skierbieszów powinien być oparty na wykorzystaniu:
 - a) rolniczej przestrzeni produkcyjnej, stwarzającej szansę powstania krajowego zagłębia produkcji żywności,
 - b) przygranicznego położenia gminy, w zasięgu oddziaływania głównych korytarzy transportowych (trasa nr 17) - możliwość rozwoju lokalnej współpracy transgranicznej, wymiany towarowej,
 - c) atrakcyjności przyrodniczo-kulturowej doliny Wolicy dla rozwoju funkcji turystyki.
- (2) W Studium należy uwzględnić zasady rozwoju gminy wynikające z jej położenia w regionalnych, krajowych i międzynarodowych układach przyrodniczych, w tym:
 - Skierbieszowski Park Krajobrazowy wraz z otuliną,
 - Węzeł ekologiczny o znaczeniu międzynarodowym - 27 M (Strzelecki Park Krajobrazowy),
 - Korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym
 - Obszar Wysokiej Ochrony GZWP (ochrona wód podziemnych przed zanieczyszczeniem - projektowany obszar całej gminy),
 - a także rezerваты, pomniki przyrody istniejące i projektowane, zbiorniki wodne istniejące i projektowane.
- (3) Należy uwzględnić krajowe i regionalne elementy komunikacji i infrastruktury technicznej oraz założone cele ich rozwoju, w tym:
 - droga wojewódzka nr 843 Zamość - Skierbieszów - Kraśniczyn - Chełm - modernizacja do parametrów klasy „G”,
 - modernizacja dróg powiatowych do klasy „Z” lub „G”, modernizacja dróg gminnych do parametrów klasy Z, L lub D,
 - budowa gazociągu wysokiego ciśnienia Zamość - Krasnystaw dn = 250 mm.

Pełny tekst dokumentów - w załączeniu do tekstu Studium.

Należy rozumieć, że formalne wytyczne zawierają niezbędne minimum warunków rozwoju gminy wynikających z aktualnej polityki regionalnej. Warunki te i wytyczne powinny być odpowiednio rozwijane z perspektywy interesów i celów rozwoju gminy Skierbieszów.

2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

2.1. Wprowadzenie

Diagnoza środowiska geograficznego, przyrody i krajobrazu stanowi mocną podstawę określenia kierunków zagospodarowania przestrzennego, które ze względu na specyfikę przestrzeni przyrodniczej, w szczególności sposób uwzględniają zasady trwale zrównoważonego rozwoju.

Studium przyrodnicze zawiera dwie grupy ustaleń ogólnych i szczegółowych:

- (1) do planu zagospodarowania przestrzennego gminy,
- (2) „gminnej” części planu ochrony Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego.

Rozróżnienie tych zagadnień wynika z odmiennych celów obydwu dokumentów; w planie miejscowym zagospodarowania przestrzennego polityka przestrzenna w bezpośredni i pośredni sposób zmierza do poprawy warunków życia mieszkańców z zachowaniem prawnych zasad funkcjonowania w przestrzeni przyrodniczej, zaś cele planu ochrony parku krajobrazowego są tożsame z celami jego utworzenia, czyli zachowanie, popularyzacja i upowszechnianie wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych przy jednoczesnym gospodarczym użytkowaniu tego obszaru. Wspomniane rozróżnienie ma jednak charakter formalny i porządkowy. W istocie określenie kierunków i zasad trwale zrównoważonego rozwoju gminy - uwzględniając różnorodne funkcje realizowane na obszarze gminy Skierbieszów - nie może abstrahować zarówno od istniejących walorów, zasobów i zagrożeń środowiskowych, jak i od konieczności tworzenia warunków społeczno-gospodarczych; trwale zrównoważony rozwój nie oznacza więc dominacji którejkolwiek ze sfer a umiejętne pogodzenie wymogów środowiska, gospodarki i mieszkańców jest niezbędne dla optymalnego rozwoju, ochrony i poprawy ogólnych i jednostkowych warunków ich funkcjonowania.

Generalną przesłanką polityki przestrzennej jest sposób postępowania w stosunku do zgrupowanych na terenie gminy walorów i zasobów środowiskowych

O stosunkowo wysokiej randze ochrony prawnej; wymagają one ochrony zachowawczej (m. in. rezerwaty przyrody, park krajobrazowy, pomniki przyrody, źródła, gleby), ale jednocześnie są i mogą być mocną podstawą rozwoju gminy. Walory środowiskowe nie powinny stawać się ograniczeniami strategii rozwoju, ale „włączone” w politykę przestrzenną muszą wspomagać osiągnięcie korzyści

1 celów społeczno-gospodarczych.

2.2. Wartości prawnie chronione

W omawianym obszarze istnieją, a także są projektowane, obszary i obiekty podlegające ochronie prawnej w myśl unormowań polskiego prawa ekologicznego: o ochronie przyrody, o ochronie i kształtowaniu środowiska, o ochronie gruntów rolnych i leśnych, o ochronie źródeł.

Poniżej zestawiono wykaz podstawowych obiektów i obszarów chronionych w gminie Skierbieszów z charakterystyką, oceną i komentarzem dotyczącymi zasad zagospodarowania przestrzennego i polityki przestrzennej bezpośrednio na terenach chronionych i w najbliższym otoczeniu.

- (1) Rezerwat przyrody „Broczówka”, który położony jest w ewidencji gruntów obrębu Skierbieszów jako działka 52/2. Rezerwat częściowy o powierzchni 5,07 ha. Własność budżetu państwa w zarządzie Nadleśnictwa Krasnystaw. Cele ochrony wynikają z walorów i możliwości antropogennej ich degradacji,; jest to śródpolne zbocze o podłożu w górnej części lessowym, u podnóża - kredowym, które stanowi siedlisko zbiorowisk kserotermicznych z rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin stepowych oraz fragmentów łąki i świetlistej dąbrowy. Rezerwat utworzono (M. P. Nr 44 z 1989 r. poz. 357) dla ochrony rzadkich zespołów *Pencedmo—Coryletum, Inuletum ensifoliae, ThalictroSalvietum pratensis* oraz chronionych, rzadkich gatunków kserotermicznych: miłka wiosennego (*Adonis vernalis*), lnu złocistego (*Limim flavum*), ożoty zwyczajnej (*Linosyris vulgaris*), ostrożeńca panońskiego (*Cirsium panonicum*), żmijowca czerwonego (*Echium rubrum*), wężymordu stepowego (*Scorzonera purpurea*) i in. Zachowanie roślinności stepowej wymaga stałej opieki konserwatorskiej: częstego i silnego przycinania zarośli na zboczu, których ekspansja bezpośrednio wiąże się z eutrofizacją antropogenną siedliska (napływ biogenów pochodzenia rolniczego) oraz z naturalnymi procesami ekspansji lasu. Tak więc bez stałej konserwatorskiej ochrony, która w konsekwencji powinna zabezpieczyć optymalne warunki insolacyjne, utrzymanie flory stepowej będzie niemożliwe. Szczegółowe zasady gospodarowania w rezerwacie i strefie oddziaływania należy ustalić w opracowywanym planie ochrony.
- (2) Projektowany rezerwat „Zabytów” o powierzchni 34,56 ha obejmujący oddziały i wydzielania 92 c, d, 93 a, b, f w obrębie Zamość, leśnictwo Sulmice. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych zbiorowiska łąki bukowego *Tilio-Carpinetum* na północno-zachodniej krawędzi gromadnego zasięgu występowania buka zwyczajnego; występują tu bardzo dobrze zachowane różnowiekowe drzewostany na optymalnych siedliskach, o korzystnych - dla wzrostu i naturalnego odnawiania się - warunkach edaficznych. Konieczne jest pilne utworzenie rezerwatu, co zabezpieczy walory ekologiczne i florystyczne, poprzez wyłączenie z funkcji gospodarki leśnej i prowadzenie gospodarki właściwej dla obiektów tego typu i rangi ochrony. Szczegółowe zasady użytkowania należy ustalić i realizować w planie ochrony rezerwatu przyrody; w trakcie prac nad planem ochrony należy rozstrzygnąć kwestię utworzenia lub nie utworzenia otuliny.

(3) Projektowany rezerwat „Sulmice” o powierzchni 168,55 ha obejmujący oddziały i wydzielania 79 b, c, 80, 81b-1, 82, 83, 84. Utworzenie tego rezerwatu ma zabezpieczyć najcenniejsze fragmenty kresowego stanowiska bukowego. Szczegółowe zasady ochrony i użytkowania powinny zostać opracowane w planie ochrony rezerwatu i ewentualnej otuliny.

(4) Skierbieszowski Park Krajobrazowy z otuliną, który stanowiąc fragment obszaru chronionego - w gminie Skierbieszów obejmuje 13070 ha i otulina 847 ha; tak więc gmina w całości należy do omawianej kategorii ochrony. SPK utworzono (Rozp. Nr 9 wojewody zamojskiego z dnia 23 stycznia 1995 r.) w celu ochrony wartości przyrodniczych, krajobrazowych, historycznych i kulturowych na obszarze Działów Grabowieckich (subregion Wyżyny Lubelskiej).

W przywoływanym rozporządzeniu wojewody, w § 2 wprowadzono zakazy i ograniczenia dla całego obszaru parku krajobrazowego, przeto omawianej gminy (zacytowano je w części dotyczącej uwarunkowań przyrodniczych gminy). Ze swej natury są to zasady korzystania i zagospodarowania przestrzeni planistycznej o bardzo dużym stopniu ogólności. Powinny ponadto stanowić ramy dla szczegółowego planu ochrony parku krajobrazowego, który należy sporządzić w ciągu 5-ciu lat od dnia jego utworzenia. Organem sporządzającym wspomniany dokument planistyczny jest zarząd zamojskich parków krajobrazowych. Wytyczne do tego planu ochrony w skali gminy Skierbieszów zostaną przedstawione i skomentowane w następnym rozdziale.

(5) Pomniki przyrody

Na terenie gminy uznano za pomnik przyrody następujące obiekty:

- > topola biała (*Populus alba*) o obwodzie w pierśnicy 453 cm i wysokości około 20 m w parku podworskim we wsi Hajowniki;
- > 2 wierzby białe (*Salix alba*) o obwodzie 455 cm i wysokości 20 m zlokalizowane jw.;
- > grupa drzew: 3 lipy drobnolistne (*Tilia cordata*) o obwodzie odpowiednio 490, 365, 300 cm i wysokości od 25 do 30 m, 2 buki pospolite (*Fagus silvatica*) o obwodzie 280 cm i 270 cm i wysokości 30 m, 2 klony pospolite (*Acer platanoides*) o obwodzie 280 i 240 cm i wysokości 25 m umiejscowione jw.;
- > lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) o obwodzie 625 cm i wysokości 25 m w parku podworskim w Łaziskach;
- "> lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) o obwodzie 350 cm i wysokości 18 m w Skierbieszowie.

Jakkolwiek występowanie pomników przyrody na terenie gminy ma niewielkie znaczenie dla ustalenia polityki przestrzennej, to świadczy o przeszłości historyczno-kulturowej, dbałości mieszkańców o wybitne okazy przyrodnicze oraz o prężności ekologicznej obszaru.

(6) Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych z 1995 r. nakazuje m. in. ochronę gleb o wysokich klasach bonitacyjnych, co w przypadku gminy Skierbieszów odnosi się do niemal całej powierzchni gminy; ochrona gleb przed zmianą użytkowania nie dotyczy jedynie gruntów, które mają być użytkowane na cele leśne (art. 11, ust. 6). Oznacza to, że przepis, który uwzględnia jedynie klasyfikację jakościową gleb, a nie kompleksową wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, nie będzie w żadnym wypadku ograniczał polityki przywracania

wysokiej niegdyś lesistości gminy. Z tym zagadnieniem bezpośrednio związany jest program ograniczania erozji wąwozowej i powierzchniowej, jako zjawisk negatywnych, głównie z punktu widzenia rolnictwa.

- (7) Ustawa Prawo wodne (art. 59) i Rozporządzenie MOŚZNiL z 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych i ujęć wody rozstrzygają prawny obowiązek ochrony licznych na terenie gminy źródeł wodnych, które są cennym elementem stosunków wodnych. Unormowania prawne w tym zakresie dotyczą wyznaczenia i zagospodarowania przestrzennego stref ochronnych. Obowiązek ustanawiania stref ochronnych spoczywa na wojewodzie; przez strefę ochrony źródła rozumie się obszar poddany zakazom, nakazom i ograniczeniom w zakresie użytkowania gruntów i korzystania z wody obejmujący źródło wody oraz tereny przyległe. Należy zgodnie z cytowanymi aktami prawnymi określić zasięg stref ochronnych i zasady ich użytkowania.
- (8) W ustawie o lasach z 1991 r. definiując trwale zrównoważoną gospodarkę leśną podkreślono, że szczególnego uwzględnienia wymagają cele leśnictwa związane z ochroną stosunków wodnych: ochrony wód powierzchniowych, podziemnych, retencji zlewni - przede wszystkim w strefach wododziałowych i obszarach zasilania zbiorników wód podziemnych; lasy w tych strefach mają więc szczególne znaczenie przyrodnicze i gospodarcze, co m. in. oznacza dążenie do ich odbudowy. W art. 14 cytowanej ustawy do zalesienia należy w szczególności przeznaczyć obszary:
- > grunty położone przy źródłiskach rzek lub potoków,
 - > na wododziałach,
 - > wzdłuż brzegów rzek,
 - > w strefie brzegowej zbiorników wodnych,
 - > tereny stromych stoków i zboczy.

Postulat ten w możliwie szerokim zakresie daje się zastosować i rozwinąć w przypadku omawianej gminy; jest to jeden z głównych celów polityki proekologicznego rozwoju gminy.

Przedstawiony wyżej przegląd ochrony głównych komponentów środowiska w gminie Skierbieszów pozwala na syntezę polityki ochrony i kształtowania środowiska z uwzględnieniem następujących celów:

1. racjonalnego kształtowania środowiska (poszczególnych jego elementów) i gospodarowania zasobami przyrodniczymi zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju,
2. przeciwdziałaniu lub zapobieganiu szkodliwym wpływom na środowisko powodującym jego zniszczenie, zanieczyszczenie, zmiany ilościowe lub charakteru elementów przyrodniczych,
3. przywracaniu do stanu możliwie właściwego (quasi - naturalnego) elementów przekształconych lub zdegradowanych.

Tak rozumiane cele polityki środowiskowej, a także wynikające z nich cele polityki przestrzennej i rozwoju gminy Skierbieszów odnoszą się do całego obszaru i wszystkich komponentów. Ich uszczegółowienie wymagało odniesienia ich do zróżnicowanej struktury środowiskowej, stopnia

przekształcenia i konieczności zaproponowania działań naprawczych lub rewaloryzacyjnych.

2.3. Przyrodniczy System Gminy Skierbieszów (PSG) 2.3.1. Cel, zasady i

metoda wyznaczenia PSG

Wytyczenie kierunków rozwoju proekologicznego gminy Skierbieszów musi uwzględniać dwa istotne elementy tego procesu:

- > istnienie wielkoobszarowego systemu ochronnego (park wraz z otuliną) ze wzmocnioną ochroną rezerwatową pedosfery (pokrywy glebowej) i hydrosfery (ilościowy aspekt stosunków wodnych), którego plan ochrony w skali miejscowej będzie rozstrzygał korzystanie z walorów i zasobów (należy w tym miejscu przypomnieć, że dyrektywny plan ochrony parku krajobrazowego jest/będzie nadrzędny w stosunku do planów miejscowych),
- > właściwości lokalne: walory i zasoby, warunkujące rozwój gminy z koniecznością zachowania, ochrony i poprawy środowiska oraz perspektywicznego zagospodarowania przestrzennego i rozwoju obszaru (równoważność sfer: środowiskowej, społecznej i gospodarczej).

Z punktu widzenia walorów i zasobów środowiskowych ważne jest ich rozmieszczenie na obszarze gminy: nie wszystkie tereny mają taką samą wartość środowiskową, przyrodniczą czy krajobrazową; nie wszystkie w jednakowy sposób decydują o warunkach życia mieszkańców, a wreszcie nie wszystkie w jednakowym stopniu zostały antropogenicznie przekształcone. Praktyka planistyczna decydowała o wyodrębnieniu systemu przyrodniczego w skali lokalnej (gminy), który spełnia następujące założenia:

- > obejmuje-« obszary najcenniejsze, o rzeczywistych w skali miejscowej walorach i zasobach,
- > cechuje się zróżnicowaną rolą poszczególnych obszarów w funkcjonowaniu przyrody i środowiska geograficznego.
- > wykazuje spójność wewnętrzną, co oznacza wzajemne powiązania i oddziaływania na poszczególne rejony (elementy systemu),
- > jest „otwarty” na zewnątrz (poza gminę), czyli ma możliwość wzbogacania o elementy przyrody z innych, sąsiednich obszarów, jednocześnie będąc terenem, z którego następuje ekspansja i wzbogacanie sąsiedztwa.

Tak więc główną rolą Przyrodniczego Systemu Gminy Skierbieszów jest ochrona, zachowanie i kształtowanie procesów, zjawisk i mechanizmów decydujących o wysokich w skali regionu Lubelszczyzny walorach przyrody ożywionej (rezerваты, park krajobrazowy, pomniki przyrody), które zachowały się w wyniku dotychczasowego użytkowania obszaru; ponadto ważnym zadaniem PSG Skierbieszów jest zachowanie i wzbogacenie środowiskowych warunków życia mieszkańców i ten aspekt systemu przyrodniczego odzwierciedlają zróżnicowane przestrzennie zasady użytkowania (strefowanie zagospodarowania) w zależności od waloryzacyjnej kategorii obszaru i jego rangi w systemie przyrodniczym.

2.3,2, *Delimitacja Przyrodniczego Systemu Gminy Skierbieszów*

Uwzględniając dotychczasową praktykę wyodrębniania systemów przyrodniczych w skali topicznej (miejscowej) diagnoza środowiska, przyrody i krajobrazu jest podstawą do wyodrębnienia trzech kategorii obszarów o zróżnicowanych wartościach i roli funkcjonalnej w systemie:

(1) Ekologiczne Obszary Węzłowe - o najwyższych walorach biocenotycznych

1 edaficznych gdzie nagromadzenie gatunków i osobników w populacji decyduje o najwyższych w gminie walorach i zasobach przyrodniczych. Są to jednocześnie obszary o dużej prężności ekologicznej i silnej odporności na przekształcenia antropogenne wynikające z dotychczasowej funkcji i użytkowania obszaru. Tym kryteriom odpowiadają w gminie następujące tereny:

- > Ekologiczny Obszar Węzłowy „Sulmice”, czyli rejon kompleksu leśnego z projektowanym rezerwatem przyrody; środowisko geograficzne to typowe warunki geologiczno-geomorfologiczne Działów Grabowieckich. O wysokiej roli biocenotycznej decyduje doskonale zachowany ekosystem grądu bukowego w strefie wododziałowej. Od działu wodnego rozwinął się mocno rozgałęziony system erozyjny: wąwozy i sucha dolina główna, która uchodzi do doliny Wolicy;
- > Ekologiczny Obszar Węzłowy „Zabytów”, który cechując się zbliżonymi walorami do poprzedniego, ma większą zwartość i liczebność doskonale zachowanych w najstarszej klasie wiekowej egzemplarzy buków. W centrum zwartej kompleksu grądu bukowego *Tilio-Carpinetum* położony jest fragment o walorach rezerwatowych (projektowany rezerwat przyrody „Zabytów”).

Tak więc Ekologiczne Obszary Węzłowe należy traktować jako Jądra” przyrodnicze stanowiące rezerwar gminy zasobów genowych związanych z ekosystemami grądu bukowego. W polityce przestrzennej gminy obydwa obszary węzłowe powinny stanowić rejony szczególnej ochrony przed zagrożeniami.

(2) Leśne Węzły Ekologiczne, które w PSG Skierbieszów stanowią elementy uzupełniające i wspomagające wyżej omówione. Tę rangę przypisano im ze względu na mniejszy obszar i zwartość kompleksów leśnych, młodsze drzewostany i większe od poprzednich przekształcenia. Tym niemniej potencjał ekologiczny tych obszarów jest na tyle znaczący w skali gminy, a rola w naturalnym wzbogacaniu biologicznym istotna, że kwalifikują się do włączenia w funkcjonalno-przyrodniczy system gminy. W strukturze przyrodniczej obszaru stanowią więc pojedyncze „wyspy” ekosystemów grądów bukowych, które zachowały się na stromych zboczach, terenach porozcinanych gęstą siecią wąwozów - przeto obszarach trudniejszych od pozostałych do rolniczego zagospodarowania. Wyodrębniono następujące Leśne Węzły Ekologiczne:

- > „Hołoszyn”, położony w strefie zboczowo-wierzchowinowej (prawostronnej) suchej doliny spod Wysokiego Drugiego; to kilkudziesięciohektarowy kompleks lasu grądowego z dużą domieszką buka i sosny. Urozmaicona rzeźba: suche doliny, strome zbocza i płaskie wierzchowiny - sprawia, że jest to teren o dużych walorach krajobrazowych.

Jedynie od południa graniczy z ąasi-naturalną doliną Wolicy, a z pozostałych kierunków sąsiaduje z rozłogami gruntów orných;

- > „Grabicha”, to „lustrzane odbicie” wyżej omówionego obszaru, na południe od suchej doliny. W składzie gatunkowym pojawia się znacząca domieszka grabu. Urozmaicona rzeźba, duże deniwelacje terenu i bogate piętra runa, podszytu i naturalne odnowienia decydują o roli ekologicznej kompleksu;
- > „Osiczyna-Hajowniki”, który stanowi fragment wschodniej granicy Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego. To rozciągnięty południkowo kompleks leśny (na długości ok. 3 km), położony na wierzchowinie, w strefie żywej rzeźby (wąwozy, suche doliny, strome stoki) o przewadze drzewostanów bukowo-grabowych;

- > „Święcica-Zręb” - jest zachodnim elementem systemu przyrodniczego, którego znaczenie i rola jest podobna do poprzednio scharakteryzowanych. Stanowi fragment rozległego kompleksu grądu bukowo-grabowego o „parkowym” charakterze czyli równowadze funkcji przyrodniczej i gospodarki leśnej;
- > „Las Sośnie” - to najbardziej na południe gminy wysunięty element PSG Skierbieszów. Stanowi go kompleks leśny związany z wierzchowiną ograniczoną dwoma rozległymi wąwozami. Drzewostany bukowe związane są z biotopami wąwozów, zaś na wierzchowinie dominują drzewostany sosnowe. Podobnie jak poprzednie węzły ekologiczne stanowi enklawę wśród rozłogów gruntów ornych, z wyraźną izolacją od terenów o przewadze ekosystemów naturalnych.

Łączniki Ekologiczne, które są obszarami o wyjątkowym znaczeniu dla systemu przyrodniczego. Aby system mógł przyrodniczo funkcjonować, czyli stanowić wzajemnie powiązany i wspomagający się układ, niezbędnymi są obszary, które połączą mozaikowo w przestrzeni porozrzucane obszary węzłowe i węzły ekologiczne. Fragmentacja i izolacja obszarów cennych przyrodniczo leży u podstaw delimitacji systemu przyrodniczego; likwidację tych niedogodności zapewniają właśnie obszary łącznikowe. Wyróżniono dwa ich rodzaje:

- > korytarze ekologiczne, które w przestrzeni przyrodniczej ułatwiają przemieszczanie się puli genowej (osobników i populacji), materii i energii (wód, elementów topoklimatycznych, itp.); korytarze ekologiczne w przypadku gminy Skierbieszów spełniają dodatkowo ważną rolę oddziaływania przyrodniczego na tereny sąsiednie. Wyróżniono następujące korytarze:
 - „Dolina Wolicy” na całej długości w gminie stanowi ważny element łącznikowy (wewnętrzny i zewnętrzny), który bezpośrednio zapewnia powiązania przyrodnicze z obydwoma Ekologicznymi Obszarami Węzłowymi i węzłem „Osiczyna- Hajowniki”,
 - „Dolina spod Starej Lipiny”, krótki fragment kilkukilometrowej suchej doliny; stanowi element łącznikowy pomiędzy węzłami ekologicznymi „Hołoszyn” i „Grabicha” z doliną Wolicy,
 - „Dolina ciekłu spod Huszczki”, która w górnej części przekształciła się w typową suchą dolinę, jest bardzo ważnym korytarzem wiążącym system przyrodniczy doliny Wolicy z węzłem ekologicznym „Święcica-Zręb”;
- > sięgacze ekologiczne - to forma łącznikowa o ograniczonej ilości powiązań; oznacza to związki przyrodniczo-funkcjonalne dotyczące np.: stosunków wodnych, topoklimatu, przyrody. Ich rola choć ograniczona, jest ważna ze względu na siłę tych powiązań lub wyjątkowość co oznacza, że w wielu wypadkach są to jedyne kanały łączące np. suche wierzchowiny z wilgotnymi dolinami. Typowość krajobrazu wyżyny lessowej powoduje, że najczęściej rolę sięgaczy ekologicznych spełniają suche doliny i wąwozy; to te formy rzeźby okresowo prowadzą wody opadowe i roztopowe, są biotypami korzystnymi dla rozwoju roślinności stepowej, tworzą warunki dla specyficznego topoklimatu oraz zamieszkiwania i rozwoju fauny.
- > Na mapie przyrodniczych kierunków rozwoju gminy zaznaczono wszystkie główne sięgacze bez rozróżniania ich rodzajów, gdyż niezależnie od typu i funkcji ekologicznej ich użytkowanie ma nie doprowadzić do przerwania ciągłości przyrodniczej.

Obszary poza PSG. Z całości powierzchni gminy w granicach PSG znajduje się jedynie około 25% obszaru. Jest to teren, który przyrodniczo najcenniejszy i niezbędny dla optymalnego funkcjonowania przyrody w skali miejscowej powinien uzyskać specjalne potraktowanie w procesie określenia kierunków zagospodarowania przestrzennego. Eo ipso iż nie domagając się wyjątkowego statusu ochronnego dla tego obszaru, bowiem jest on chroniony już prawnie, traktuje się obszar PSG jako wyjątkowej wartości całość (system przyrodniczy), co należy rozumieć jako generalną wytyczną dla planowania przestrzennego.

Jednocześnie nie oznacza to, że pozostałe 75% powierzchni nie ma żadnego przyrodniczego znaczenia. Ma! - ale rygory dla zagospodarowania przestrzennego uwzględniające obowiązujące unormowania wynikające z prawa ekologicznego i gospodarki przestrzennej spowodowane istnieniem parku krajobrazowego i otuliny nie muszą uwzględniać wszystkich zależności funkcjonalno-przyrodniczych i wyjątkowości mechanizmów, zjawisk i procesów w sferach: ekologicznej, gospodarczej i społecznej.

Ustalenie kierunków rozwoju obszaru położonego poza systemem przyrodniczym musi uwzględniać dwie bardzo ważne - z punktu widzenia kompleksowej ochrony i kształtowania środowiska - przesłanki:

- > istnienie parku krajobrazowego i jego otuliny ma na celu m. in. zachowanie wszystkich walorów środowiskowo- krajobrazowych, a przede wszystkim takie zagospodarowanie przestrzenne, które nie będzie w kolizji z przestrzenią przyrodniczą,
- > szczególna ochrona PSG jest również korzystna dla obszarów pozostałych; wysokie walory i prężność ekologiczna obszarów węzłowych, węzłów i łączników ekologicznych będą korzystnie oddziaływać na tereny sąsiednie: wzbogacać je i zapewniać przyrodnicze, topoklimatyczne i hydrograficzne warunki życia mieszkańców gminy.

Tereny poza PSG mają bogatą rzeźbę: wąwozy, suche doliny, powierzchnie zrównań, zróżnicowane warunki hydrograficzne (choć generalnie pozbawione trwałych zjawisk wodnych), dominują tu agrocenozy o stosunkowo wysokiej wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, zaś osadnictwo: skoncentrowane w ciągach dolinnych lub płaskich wierzchołkach nie wykazuje ekspansji na tereny cenne przyrodniczo. Erozja wąwozowa i stromo nachyłoóe zbocza (ponad 12°) stają się barierą, która obecnie zaczyna oddziaływać na ekonomikę rolnictwa; dowodem są wnioski właścicieli dotyczące zalesień i gminny program dolesiania obszaru.

2.4. Kierunki zagospodarowania przestrzennego

Przyrodnicze uwarunkowania, a także potrzeby w zakresie korzystania ze środowiska i krajobrazu wynikające z zasad trwale zrównoważonego rozwoju determinują strategię zagospodarowania przestrzennego i rozwoju. Przedstawiona ona jest w postaci ogólnych i szczegółowych działań w odniesieniu do elementów Przyrodniczego Systemu Gminy i terenów poza systemem.

2.4.1. Ekologiczne Obszary Węzłowe

- (1) Należy powołać projektowane rezerваты przyrody „Zabytów” i „Sulmice” i zgodnie z obowiązującym prawem prowadzić w nich gospodarkę rezerwatową wynikającą z przepisów o ochronie przyrody; zasady określające gospodarowanie zasobami leśnymi w tych przypadkach powinny określać plany ochrony rezerwatów przyrody.
- (2) W obszarach leśnych ekologicznych obszarów węzłowych powinna być prowadzona trwale zrównoważona gospodarka leśna z uwzględnieniem następujących celów:
 - > zachowania różnorodności przyrodniczej, krajobrazowej i zasobów genetycznych,
 - > przebudowy drzewostanów w kierunku zgodności z siedliskami,
 - > zachowania funkcji wodochronnej (ekologiczny obszar węzłowy Sulmice),
 - > ochrony gleb lessowych narażonych na intensywne procesy wietrzeniowe i denudacyjne.
- (3) W procesie wieloletnich zalesień i dolesień należy zagwarantować zaprojektowane powiększenie lesistości obydwu obszarów węzłowych; pozwoli to na ponowne zalesienie stromych zboczy, rozcięć erozyjnych, a przede wszystkim osiągnięcie wysokiego stopnia zwartości obydwu obszarów.
- (4) Obydwa obszary węzłowe powinny więc spełniać jako współdominujące następujące funkcje:
 - > ochronno-przyrodniczo-ekologiczną,
 - > leśnictwa,
 - > krajobrazowo-dydaktyczno-naukową.

2.4.2. Leśne Węzfy Ekologiczne

2.4.2.1. Kierunki ogólne:

- > zgodnie z art. 7 ustawy o lasach kierunkową zasadą zagospodarowania przestrzennego jest w tych obszarach trwale zrównoważona gospodarka leśna z uwzględnieniem celów środowiskowych (oddziaływań na środowisko geograficzne), przyrodniczych (ochrona naturalnych ekosystemów lasu łąkowego) i krajobrazowych (estetyczne walory krajobrazu),
 - > zachowanie roli wspomagającej obszarów węzłowych poprzez zachowanie starodrzewów, wielogatunkowości, wielopiętrowości,
 - > dolesienia i zalesienia w granicach poszczególnych węzłów ekologicznych zgodnie ze wskazaniem autora (patrz: mapa przyrodnicza); będzie to proces długofalowy, który w znacznym stopniu uzależniony jest od krajowej polityki zwiększania lesistości państwa,
- y funkcje: rekreacyjno-turystyczna, krajobrazowo-dydaktyczna mogą być rozwijane w zakresie, który nie stwarza zagrożenia dla walorów przyrodniczych i ekologicznych,

- > obszary leśnych węzłów ekologicznych powinny zachować przyrodniczą prężność i zwartość ekologiczną, co oznacza, że wyklucza się prowadzenie w ich obrębie kanałów infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, generalną zasadą powinien być bezwzględny zakaz zmiany użytkowania leśnego na jakiegokolwiek inne; należy przestrzegać zasady przeciwnej, czyli dążenia do powiększania powierzchni leśnej.

2.4.2.2. Kierunki szczegółowe

- > węzeł ekologiczny „Święcica-Zręb”, stanowiący fragment dużego zwartego kompleksu leśnego może być wykorzystany do rozwoju proekologicznej rekreacji i turystyki kwalifikowanej, z możliwością rozwoju urządzeń i bazy tych funkcji,
- > w pierwszej kolejności należy dążyć do zalesienia w południowej części węda „Osiczyna-Hajowniki” w rejonie rozłogów zwanych „Reforma”.

2.4.3. *Obszary łącznikowe*

2.4.3.1. Kierunki ogólne

Obszary łącznikowe typu korytarzy ekologicznych w gminie Skierbieszów są dolinami rzecznyymi; sposób ich zagospodarowania przestrzennego musi uwzględniać następujące wytyczne:

- > podstawowymi i dominującymi funkcjami dolin rzecznych są: ochrona naturalnych ciągów ekologicznych i przyrodniczych, ochrona stosunków wodnych przed przekształceniami jakościowymi i ilościowymi (poza retencjonowaniem wód powierzchniowych), dna i zbocza dolin stanowią fragment przestrzeni, w której w miarę możliwości dopuszcza się ekstensywne rolnictwo (użytki zielone), bez odwadniania terasy zalewowej; wszystkie inne funkcje lokalizować należy poza dolinami, do długofalowych i programowych działań powinno należeć wzbogacanie przyrodnicze dolinnych korytarzy ekologicznych; w programie zwiększania bioróżnorodności w dolinach należy m. in.: uwzględnić restytucję roślinności łąkowej w postaci zwartych kompleksów lub kęp, biologiczną odbudowę koryt rzecznych, pasy fitomelioracyjne w strefach przyboczowych, dna dolin rzecznych w granicach obszarów łącznikowych pozostaną wolne od zabudowy, w dolinach rzecznych można przewidywać prowadzenie tras i szlaków turystyki kwalifikowanej: pieszej, rowerowej i konnej, wszystkie sięgacze ekologiczne - niezależnie od ich przyrodniczych i ekologicznych funkcji - zachowują swoją funkcję łącznikową w wypadku dotychczasowego użytkowania i stałego wzbogacania biologicznego (roślinność zielona, krzewiasta), a przede wszystkim bez tworzenia poprzecznych barier w postaci nasypów, wałów czy grobli; dopuszcza się wykorzystanie do komunikacji pieszej i rowerowej.

4.3.2. Kierunki szczegółowe

szczególną ochronę przed zmianą użytkowania należy zastosować dla korytarza „dolina Wolicy”, zakazuje się w tej dolinie prowadzenia robót melioracyjnych i prostowania koryta rzeki,

koncepcja zbiornika „Wolica” nie jest kolizyjna dla funkcji łącznikowej; będzie to wzbogacenie ekosystemu doliny a funkcja rekreacyjna uwzględniająca wykorzystanie planowanej retencji bezwzględnie powinna uwzględnić rolę przyrodniczą rzeki i doliny,

dla przyrodniczej rewitalizacji doliny Wolicy należy opracować szczegółowy i wieloletni program ochrony i wzbogacenia biologicznego; powinien on stanowić ważny element strukturalny planu ochrony Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego,

W „dolinie Marianki” można uwzględnić rewitalizację stawów rybnych, preferować zalesienia w obszarze źródłiskowym, a w dnie doliny odtwarzać roślinność łągową.

4.4, Obszary pozostałe

obszary wierzchowinowe i słabo nachylone stoki stanowią zaplecze i bazę rozwoju funkcji rolniczej; jej funkcjonowanie i rozwój należy dostosować m. in. do funkcji ekologicznej obszaru gminy,

zwiększenie lesistości gminy będzie odbywać się przede wszystkim przez zalesianie tej kategorii obszarów; wytyczna ogólna: dostosowanie gatunków **drzewostanów** do siedlisk; docelowo lesistość gminy powinna osiągnąć 30- 35%,

program ograniczania erozji powierzchniowej i wąwozowej powinien - oprócz zabiegów agrotechnicznych i technicznych, które należy stosować w ostateczności - opierać się na metodach biologicznej walki ze zjawiskami geodynamicznymi,

podstawowymi kierunkami urbanizacyjnymi są (patrz mapa przyrodnicza):

- lewostronna wierzchowina Wolicy na odcinku Skierbieszów - Kalinówka,
- ciąg Sulmice - Wiszenki,
- strefa Kol. Dębowiec - Dębowiec - Łaziska,
- pas Kol. Skierbieszów - Majdan Skierbieszowski,

zupełnie należy wykluczyć zabudowę rozproszoną na wysoczyźnie,

infrastrukturę techniczną należy planować w istniejących kanałach infrastrukturalnych.

3. ŚRODOWISKO KULTUROWE

(patrz: rys. 2 - Środowisko kulturowe)

Ustalenia planistyczne związane z ochroną środowiska kulturowego.

W myśl ustawy o ochronie dóbr kultury z dnia 15 lutego 1962 r. (Dz. U. nr 10, poz. 48 z 1962 r.) z późniejszymi zmianami oraz ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r. (Dz. U. nr 89., poz. 415 z 1994 r.) na obszarze gminy ochroną należy objąć materialne i niematerialne zasoby kulturowe.

3.1. Zasoby materialne - strefowanie krajobrazu kulturowego

W obszarze kulturowym gminy Skierbieszów wyznaczone zostały - głównie przez służby konserwatorskie - następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

(1) Obszary i obiekty ścisłej ochrony konserwatorskiej, tj. figurujące w rejestrze zabytków d województwa zamojskiego:

(w nawiasach podano numer rejestru zabytków)

Hajowniki:

- > park krajobrazowy podworski z II ćw. XIX w. powiększony o stawy rybne przed I Wojną Światową i w okresie międzywojennym, z dobrze zachowanymi szpalerami granicznymi - obejmującymi dawny sad i zespół pofolwarczny (nieistniejące) - szczególnie od zachodu i północy. Południowy szpaler graniczny z wierzby białej (starszy) - w złym stanie zachowania. W parku przetrwał także staw z wyspą. Dobrze zachowany został czworoboczny, regularny obrys dawnego założenia parkowego. (227/82)
- > cmentarz wojenny z I Wojny Światowej. Założony w latach 20 XX w. [nr 2066] (A/339/87)

Kalinówka:

- > kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św. (d. cerkiew prawosławna) murowany z 1880 r., remontowany w latach 1954-1959, 1965 i 1970 z cmentarzem przykościelnym i drzewostanem z końca XIX w.). (A/445/88)

Łaziska:

- > kościół par. p.w. Niepokalanego Serca NMP, murowany z 1910 r., przebudowany i remontowany w latach 1946 i 1957, z cmentarzem przykościelnym i drzewostanem. (A/466/89)
- > zespół dworski, z którego w rejestrze zabytków figurują:
 - dwór murowany zr. 1918 (ob. Szkoła Podstawowa),
 - park krajobrazowy z pocz. XIX w., położony na wzgórzu powiązanym widokowo ze wzgórzem cerkiewnym i stawami rybnymi. Park zachowany w dawnych granicach - z początku XIX w. Zachowane zostało również wewnątrz z pomnikowymi lipami na skłonie ku stawom. Park rozszerzony został w XX w. na całe wzgórze, rozbudowano zespół folwarczny, stawy rybne, a na sąsiednim wzgórzu założone zostały ogrody. (A/215/82)

Skierbieszów:

- > kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Dominika, murowany z XVII w., przebudowany XVIII-XIX w., remontowany w latach 1910, 1933, po 1945 r., z cmentarzem przykościelnym - dawnym grzebalnym z I połowy XV w. [nr 2860] i drzewostanem oraz dwiema kamiennymi figurami (A/253/83)
- > wzgórze, d. siedziba bp. chełmskich z XVIII w. (A/354/86)
- > zamczysko średniowieczne z zachowanymi umocnieniami ziemnym (A/252)
- > grodzisko na „Zamczysku” z XIV-XV w. (A/1 6/67)

Wiszenki:

- > kurhan - mogiła ziemna z czasów wojen szwedzkich lub tatarskich (A/2/59)

Szorcówka:

- > dwór drewniany z 1915 r. - obiekt spłonął w 1991 r. (A/415/87)

(2) Obszary i obiekty pośredniej ochrony konserwatorskiej figurujące w ewidencji zabytków d woj. zamojskiego:

Dębowiec:

- > kaplica św. Jana Nepomucena, drewniana z 2 poł. XIX w.,
- > pozostałości zespołu dworskiego:
 - rządcówka murowana z pocz. XX w.,
 - pozostałości parku z końca XIX w.,
- > 3 stanowiska archeologiczne.

Ewusin:

- > 3 stanowiska archeologiczne.

Hajowniki:

- > figura kamienna z krzyżem z pocz. XX w.,
- > figura Matki Boskiej, kamienna z pocz. XX w.,
- > kapliczka Matki Boskiej, kamienna z pocz. XX w.,
- > zespół młyna:
 - młyn wodny, drewniany z 1877r.,
 - dom młynarza, murowany z ok. 1915 r.
- > 16 stanowisk archeologicznych.

Huszczka Mała:

- > dom mieszkalny nr 28, drewniany, z 1918 r., uż. W. Jakubiec,
- > dom mieszkalny nr 33, drewniany, z 1915 r., uż. A. Witkowski.

Iłowiec:

- > zespół dworski:
 - dwór drewniany z 3 ćw. XIX w.,
 - spichlerz murowany z końca XIX w.,
 - pozostałości parku dworskiego z k. XIX w.,
- > cmentarz wojenny z I wojny świat, z 1. 20. XX w.[nr 2067].
- > 14 stanowisk archeologicznych.

Iłowiec - Kalinówka:

- > dwór drewniany z r. 1882 (ob. dom mieszk. - Iłowiec 91) oraz
- > pozostałości parku dworskiego.

Kalinówka:

y układ przestrzenny wsi,

- > założenie dworsko-parkowe - kompozycja krajobrazowa-siedemnastowieczne założenie o charakterze utylitarnym, przekształcone w drugiej połowie XIX w. w założenie dworsko-parkowe - od początków XX w. zanikające. Zanikła część gospodarcza oraz sad. Zachowały się natomiast szpalery drzew oraz obiekty:
 - dwór murowany z trzeciej ćwierci XIX w.
 - piwnica murowano-ziemna z trzeciej ćwierci XIX w.
- > dom mieszkalny drewniany nr 27 z r. 1915.
- > dom mieszkalny drewniany nr 30 z r. 1910, uż. K. Kołodziej.
- > dom mieszkalny drewniany nr 31 z ok. 1910 r.-uż. K. Kołodziej.
- > cmentarz parafialny czynny z 1920 r. [nr 2069].
- > cmentarz prawosławny nieczynny z 1894 r. [nr 2068]. ^

Lipina Nowa:

- > cmentarz wojenny z I Wojny Świat. -1. 20. XX w. [nr 2639].
- > 5 stanowisk archeologicznych.

Łaziska:

- > kaplica p.w. św. Teresy od Dzieciątka Jezus, murowana - z lat 1932- 1934, remontowana w r. 1984 (obecnie: kaplica cmentarna),
- > w zespole dworskim:
 - stodoła murowana z ok. 1915 r.,
 - spichlerz dworski, murowany, z ok. 1910 r.,
 - gorzelnia dworska, murowana z ok. r. 1902, rozbud. po r. 1947,
 - magazyn gorzelnii murowany z ok. r. 1903,
 - kuźnia murowana z r. ok. 1920.
- > zagroda nr 51 - uż. M. Szwałkowski:
 - stodoła drewniana z r. ok. 1924,
- > dom drewniany z r. 1926.
- > stodoła drewniana z ok. 1880 r.
- > cmentarz prawosławny (nieczynny) z XIX w. [nr 2071].
- > cmentarz wojenny z I Wojny Świat, z 1. 20. XX w.
- > 3 stanowiska archeologiczne.

Łaziska Kolonia:

- > 1 stanowisko archeologiczne.

Osiczyna:

- > kapliczka domkowa p.w. Matki Bożej, murowana z r. 1928,
- > zagroda nr 24 - uż. P. Lechowski:
 - dom drewniany nr 24. z r. 1912,
 - stodoła drewniana z r. 1915,
- > dom drewniany nr 6, uż. J. Wichowska, z r. 1922. Podwysokie:
- > cmentarz polsko-katolicki (nieczynny) z 1914 r. [nr 2072]. Sadw:
- > 3 stanowiska archeologiczne. Skierbieszów:
- > dom drewniany nr 19 (ul. Wąska), uż. M. Kocubała, z r. ok. 1920,
- > cmentarz grzebalny, czynny, z 1817 r. [nr 2074].
- > cmentarz wojenny z I Wojny Świat, z 1. 20. XX w. [nr 2073].
- > 10 stanowisk archeologicznych.

Sławecin:

- > 2 stanowiska archeologiczne. Sznrcówka:
- > układ przestrzenny wsi,
- > dwór drewniany z r. 1882, pozost. parku dworskiego z k. XIX w.,

- > 3 stanowiska archeologiczne.

Obiekty zabytkowe, dokumentowane w „białych kartach ” (archiwum Wojewódzkiego Oddziału Służby ochrony Zabytków w Lublinie - Delegatura w Zamościu) —poza rejestrem i ewidencją zabytków

Haiowttiki:

- > chałupa drewniana nr 48 z r. 1910. Huszczka Mała:
- > chałupa drewniana nr 21 z r. 1920. Łowiec:
- > chałupa drewniana - uż. St. Jurczyk, z r. 1920,
- > młyn wodny, drewniany sprzed 1882 r.

Kalinówka:

- > chałupa drewniana nr 26 z r. 1905,
- > chałupa drewniana nr 28 z r. 1913.

Łaziska:

- > chałupa drewniana nr 13 z r. 1920,
- > chałupa drewniana nr 46 z r. 1915,
- > obora drewniana (nr 46) z r. 1920,
- > chałupa drewniana nr 54 z r. 1915,
- > stodoła drewniana nr 62 z r. 1923.
- > cmentarz parafialny z 1946 r. [nr 2070].

Maidan Skierbieszowski:

- > chałupa drewniana nr 44 z r. ok. 1880,
- > chałupa drewniana nr 96 z r. 1918.

Qsiczvna:

- > stodoła drewniana nr 6 z r. 1921.

Skierbieszów:

- > chałupa drewniana nr 7 z r. 1923,
- > chałupa drewniana nr 11 z r. 1910,
- > spichlerz murowany z k. XVIII w.

Szorcówka:

- > chałupa drewniana z r. 1900,
- > chałupa drewniana - uz. Cz. Cisło - z r. 1917.

Wysokie:

- > chałupa drewniana nr 1 z r. 1921.

-- 1 ' 3 _ — ' ----- 3 _ _____ ----- r — _ ----- r - ■ ■ j ' . | j --- ' ..

Miejscowość	Zabytkowe układy urbanistyczne	W zespołach dworsko-palacowo-parkowych	Zespoły sakralne, kapliczki, krzyże	Obiekty publiczne		Zabytki techniki	Zabytkowe budownictwo ludowe						Cmentarze miejsca pamięci narodowej	Zabytkowy drzewostan	Zabytki archeologiczne		
							zagrody		domy mieszkalne		budyniu gospodarcze						
				D	M		D	M	D	M	D	M					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
Dębowiec		> -i; <i(>ir? , " , *	1. 4 ; ' .vil" ■) ; ; / / zR' / . • W. Ar' ; 11 .											parku	.s		
Ewusin																	
Haj owili ki						/ (nr; ; ► ii'0' : // " " ! • ! / - : : > r } ' 1 . j ! { * } 0 ' 7 . 1 }) ! ? "			1					1 cnieitnr/ wojenny / , i w. Św..	1 park krajobrazowy podworski z 2. ć \ v. XIX w.	j <>	
Huszczka Mała																	
Iłowiec		1 zy-ré-r . / r : ! žpiū , kier : : • r A ! , j ' Y . i .				1 młyn wodny drewniany			i					i . r . w / a r z ' e - z / r . A .	' i * / 1 Vi . i	it	
Iłowiec-Kalinówka		/ - J - Af / yt													' ... i / 1 . - j "		
Kalinówka	L . r . i : ' > i v i i	i . i ' / V > i i i + V r . ' é (i ' mur . n , ' lin	1 kościół parafialny z 1880 r. z cmentarzem przy kość. i drzewostanem.											iWiWirz paritfwhn ~ 19 : V r • ^ (i i i ^ V R H "	1 - - - - - TR ?) > : ' » ; r . r .		
Lipina Nowa														! ■ ' ■ l h C > { (t J : ~ Z J i ! \ . ' j a y			

$i^{-j} \cdot i^1 \approx i$ - — • — 3 • — ¹ — ^ ' 3 ...jJ..' ' i.....' _ "" J_ _ i "" ' J _____ ".J _

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Łaziska ¹		1 dwór /. 1911iV i i; ('>' - fiK'f.'V'^vr. ¹ ?.'	1 kościół parafialny z cmen- tar/cm piv,ykościę.ł>iym i drzewostanem / 191« r. ' .Yrtj.'fi,-;;,- mar. / Vii Z. 'S 4 ;•.			W zespole dworskim: »^ .u,.'i>;; y S j'-.u: ;)>; i kir.:Kiu r aivcklirz	!		i 3		2		t •".<t;i:!'!c')»". '/.rf ūH ! 1.' 'tlt U' I , i.. 'ii'f.' '\ • \) f ; '!' ^tM/iu. 1i.' Hii//... W.' 'h" S\Ç 1 cmentarz parafialny z 1946r.	1 park krajobraz. 7. pocz. XIX w.	
Łaziska Kol															r
Majdan Skierbieszow - ski									2						
Osiczyna			Auj'.l>. 'ii!'i ÎP 'J.MA I ÎU;.: W ĩ4'*' V r				f				1				
Podwysokie													i ■:H/r'!,\)r. pt>j'Hi i >-A (•i' » : 'Ki		
Sady															
Skierbieszów			1 kościół parafialny / XVII w.*/, cmentarzem przykość. i drzewostanem 2 figury kam.			1 spichlerz mur zk.XVni W			2			1	(:; ; rt: ">u7Vi t.: Z-1-?." »• J. i, 'jll', I' I _{T=1-1} .VV- / i i .i'	i Zamczysko I «rod./isko na Zamczysku i wzgórze (dawna siedzi Im bp. chełmskich) .r	
Słnwęcin															
Szorcówka	t' /(i,;•/) i'-'':' ■.'- , t.	1 dwór drewn. y. 1915 r. - nie istniejąłcy. thvt'ty .v(iv.-it)■ R:•:Ł I'.							2					J:l <i'l i/r >.v.' / <■>, 'i i i, j... ..	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Wiszenki															Uurlian -- mouila
Wysokie									1						
Razem:															
w rejestrze nabytków:		2	5										1	2	4
<i>iv</i> widoigś:		i;									"i	1			
„Białe karty"		–	–	–	–	1		–	15	–	3	.	1	–	
Ogółem:	2	10	11			8	2		24		6	1	11	7	67

Czcionką pogrubioną wyróżniono obiekty wpisane do rejestru zabytków, Kursywą - obiekty w ewidencji zabytków, Obiekty dokumentowane w „Białych kartach" (poza rejestrem i ewidencją) - normalnie

3.2. Elementy krajobrazu kulturowego obszaru gminy

(1) *Historyczne (zabytkowe) układy ruralistyczne*

Ukształtowane w naturalnych warunkach krajobrazowych układy drożne wsi Kalinówka i Szorcówka zachowały się do dziś w stanie mało przekształconym i jako takie figurują w ewidencji zabytków d. województwa zamojskiego.

(2) *Zespoły óworsko-parkowe*

Zespół dworski w Łaziskach, w którym dwór murowany z r. ok. 1918 oraz park krajobrazowy z pocz. XIX w. wpisane są do rejestru zabytków d. województwa zamojskiego (215/82); ponadto w zespole zachowały się:

- > stodoła murowana z r. ok. 1915,
- > spichlerz murowany, z ok. 1910 r.,
- > gorzelnia murowana z ok. r. 1902, rozbudowana po r. 1947,
- > magazyn gorzelni murowany z ok. r. 1903,
- > kuźnia murowana z r. ok. 1920.

Obiekty te są wpisane do ewidencji zabytków d. województwa zamojskiego.

Zespół dworski w Kowcu-Kalinówce wpisany do ewidencji zabytków d. województwa zamojskiego:

- > dwór drewniany z r. 1882,
- > pozostałości parku dworskiego z końca XIX w.

Zespół dworski w Kalinówce - wpisany do ewidencji zabytków d. województwa zamojskiego:

- > dwór drewniany z końca XIX w.,
- > park podworski z końca XIX w.

Pozostałości zespołu dworskiego w Dębowcu wpisane do ewidencji zabytków d. województwa zamojskiego:

- > rządcówka murowana z pocz. XX w.,
- > pozostałości parku z k. XIX w.

(3) *Zespoły sakralne i obiekty kultu religijnego*

Dawna cerkiew prawosławna w Kalinówce - obecnie kościół rzymsko-katolicki, parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św., murowany, z r. 1880, dobudowane wieże w latach 1919-1922, remontowany w l. 1954-1958, 1965 i 1970 oraz cmentarz przykościelny z końca XIX w. - obiekty wpisane do rejestru zabytków d. województwa zamojskiego (nr 445/88).

Dawna cerkiew prawosławna w Łaziskach - obecnie kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. Niepokalanego serca NMP, murowany z 1910 r.; w r. 1946 rozebrano kopułę i przebudowano wieżę, remontowany w r. 1957 oraz cmentarz przykościelny z drzewostanem z pocz. XX w. - obiekty wpisane do rejestru zabytków d. województwa zamojskiego.

Kościół parafialny rzymsko-katolicki w Skierbieszowie p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Dominika, murowany z pocz. XVII w., przebudowany w XVIII- XEX w., remontowany

w l. 1910, 1933, i po 1945 r., 2 figury kamienne oraz cmentarz przykościelny z drzewostanem - obiekty wpisane do rejestru zabytków d. województwa zamojskiego.

Kapliczka św. Jana Nepomucena w Dębowcu, drewniana z 2 poł. XIX w., (w ewidencji zabytków d. województwa zamojskiego).

Kapliczka p.w. św. Teresy do Dzieciątka Jezus (obecnie kaplica cmentarna) w Łaziskach, murowana, z ok. 1932-1934, remontowana w r. 1984 (figurująca w ewidencji zabytków d. województwa zamojskiego).

Ponadto na obszarze gminy znajdują się obiekty kultu religijnego: kapliczki, krzyże, figury przydrożne, z których dwie wpisane są do ewidencji zabytków d. województwa zamojskiego:

- > kapliczka w Majdanie z r. 1928, murowana,
- > kapliczka domkowa, murowana, w Osiczynie, z r. 1928.

(4) Zabytki przemysłu i techniki

Główne obiekty historycznego przemysłu i dawnej techniki - to:

- > zabudowania zespołu dworskiego w Łaziskach (wpisane do ewidencji zabytków d. województwa zamojskiego):
 - murowana gorzelnia z r. ok. 1902,
 - magazyn gorzelni z r. 1903, oraz
 - kuźnia z r. 1920,
- > drewniane młyny wodne
 - w Hajownikach (z r. 1877),
 - w Bowcu (sprzed r 1882)
 - w Łaziskach (z r. 1887).

(5) Cmentarze, miejsca pamięci

- > cmentarze wojenne z I wojny światowej (zał. w latach 20. XX w.):
 - w Hajownikach (w rej. zab. d. woj. zamojskiego nr 399/87),
 - w Bowcu, Lipinie Nowej, Łaziskach, Skierbieszowie (w ewidencji zabytków d. województwa zamojskiego).

- > cmentarze nieczynne (w ewidencji zabytków d. woj. zamojskiego):
 - prawosławne:
 - w Kalinówce zał. w 1894 r.,
 - w Łaziskach zał. w 1910 r.,
 - polsko-katolicki - w Podwysokiem założony w 1914 r.;
- > cmentarze czynne (w ewidencji zabytków d. woj. zamojskiego):
 - parafialne rzymsko-katolickie:
 - w Kalinówce zał. w r. 1920,
 - w Łaziskach - od r. 1946,
 - w Skierbieszowie zał. w r. 1817;
 - cmentarze przykościelne:
 - w Kalinówce (w rej. zabytków d. woj. zamojskiego nr 445/88),
 - w Skierbieszowie (w rej. zab. d. woj. zamojskiego nr 253/83).

(6) Założenia parkowe, zabytkowy drzewostan

Zespół dworsko-parkowy w Łaziskach (rejestr zabytków d. województwa zamojskiego nr 215/82) park krajobrazowy na wzgórzu z pocz. XIX w., zachowany w dawnych granicach, pomnikowe lipy. Wnioski konserwatorskie: granice ochrony konserwatorskiej powinny obejmować całość wzgórza parkowego, łącznie z majdanem po dawnym zespole folwarcznym. Granice ochrony widokowej - nie pokrywając się z granicami ochrony konserwatorskiej powinny objąć zespół dawnych stawów rybnych na północ oraz wzgórze pocerkiwne na południowy zachód od parku. Granice ochrony ekologicznej oraz granice ochrony konserwatorskiej - od strony południowej powinny pokrywać się.

Park krajobrazowy w Hajownikach (rejestr zabytków d. województwa zamojskiego nr 227/82) - z 2 ów. XIX w., zachowane szpalery granicowe, staw z wyspą. Wnioski konserwatorskie: stawy obejmuje się granicą ochrony widokowej, natomiast granice ochrony konserwatorskiej - powinny pokrywać się z granicami historycznymi parku (wyznaczonymi szpalerami drzew).

Założenia dworsko-parkowe w Kalinówce (w ewidencji zabytków d. województwa zamojskiego), park krajobrazowy z XVII w., przekształcony w 2 poł. XIX w., zachowane szpalery drzew;

Pozostałości parków (ewidencja, zabytków d. województwa zamojskiego) w Dębowcu z k. XIX w., w Howcu z k. XIX w., w Szorcówce z k. XIX w. oraz w Howcu-Kalinówce.

Dla pozostałości parku w Dowcu-Kalinówce przyjęto następujące wnioski konserwatorskie:

- > ochrona układu przestrzennego: obejmuje się ochroną konserwatorską zachowane części kompozycji w całości tj.: park oraz północną część gospodarczą - ze względu na duży stopień zachowania dawnego układu i zróżnicowany drzewostan;
- > ochrona widokowa: obejmuje się ochroną widokową tereny położone na północ od założenia - sięgające łąk oraz na południe - ku nowej drodze prowadzącej do wsi;
- > ochrona ekologiczna: ze względu na dobiy i bardzo dobry stan zdrowotny drzew, ich wiek i ilość - obejmuje się ochroną ekologiczną cały zespół parkowy.

Zabytkowe drzewostany cmentarzy przykościelnych w Kalinówce z pocz. XX w. (rejestr zabytków d. województwa zamojskiego nr 445/88), w Skierbieszowie z pocz. XX w. (rejestr zabytków d. województwa zamojskiego nr 253/83).

(7) Zabytkowe obiekty architektury i budownictwa ludowego

Na obszarze gminy pozostały nieliczne już relikty dawnego drewnianego budownictwa wiejskiego. Jest to efekt „modernizacji” zabudowy wsi przez murowane, bezstyłowe, zwarte kubaturowo domy - często z wyższą kondygnacją - wyraźnie dysharmonijne z tradycyjnym krajobrazem wiejskim.

W poszczególnych wsiach występują pojedyncze zagrody i domy, których forma architektoniczna powinna być wzorcem do kształtowania nowej zabudowy wsi. Należą do nich m. in. obiekty figurujące w ewidencji zabytków d. województwa zamojskiego oraz dokumentowane w „Białych kartach”:

w Hajownikach:

- > dom w zespole młyna, murowany z ok. 1915 r.,
- > chałupa drewniana nr 48 z r. 1910.

w Huszce Małej:

- > dom nr 28, drewniany z r. 1918,
- > dom nr 33, drewniany z r. 1915,
- > chałupa drewniana nr 21 z r. 1920.

w Iłowcu:

- > chałupa drewniana - uż. St. Jurczyk, z r. 1920. **w**

Kalinówce:

- > dom nr 27, drewniany z r. ok. 1915,
- > dom nr 30, drewniany z r. 1910,
- > dom nr 31, drewniany z ok. 1910 r.,
- > chałupa drewniana nr 26 z r. 1905,
- > chałupa drewniana nr 28 z r. 1913.

w Łaziskach:

- > chałupa drewniana nr 13 z r. 1920,
- > stodoła drewniana z r. 1915,
- > chałupa drewniana i obora nr 46 z r. 1915,
- > chałupa drewniana nr 54 z r. 1915,
- > stodoła drewniana nr 62 z r. 1923.

w Majdanie Skierbieszowskim:

- > chałupa drewniana nr 44 z r. ok. 1880,
- > chałupa drewniana nr 96 z r. 1918.

w Osiczynie:

- > zagroda drewniana (dom i stodoła) nr 24 z r. 1912,
- > dom nr 6, drewniany z r. 1922,
- > stodoła drewniana nr 6 z r. 1921.

w Skierbieszowie:

- > dom przy ul. Wąskiej 6, drewniany z ok. 1920 r.,
- > chałupa drewniana nr 7 z r. 1923,
- > chałupa drewniana nr 11 z r. 1910,
- > spichlerz murowany z k. XVIII w.

w Szorcówce:

- > chałupa drewniana z r. 1900,
- > chałupa drewniana - uż. Cz. Cisło - z r. 1917.

w Wysokiem:

- > chałupa drewniana nr 1 z r. 1921.

(8) Obszary obserwacji archeologicznej

(na podstawie materiałów konserwatorskich dot. stanowisk archeologicznych na obszarze gminy Skierbieszów)

Badania Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) na terenie gminy Skierbieszów przeprowadzone zostały (do wiosny 2001 r.) na obszarach 86-89, 86-90, 87-89 - co nie daje pokrycia całej gminy badaniami archeologicznymi. Dlatego materiał niniejszy nie stanowi kompletnych informacji na temat tej problematyki. W miarę postępu badań - należy uzupełniać o nie tekst i plansze „Studium...”.

Dotychczasowe badania dokumentują bardzo licznie występujące ślady osadnictwa ze wszystkich epok od epoki kamiennej i neolitu po okres nowożytny.

Szczególne znaczenie mają obiekty wpisane do rejestru zabytków d. województwa zamojskiego, tj.:

- > Grodzisko na „Zamczysku” w Skierbieszowie (A 16/67). Zamczysko z zachowanymi umocnieniami ziemnymi w postaci wału o kształcie zbliżonym do trójkąta - będące cennym zabytkiem z okresu średniowiecza. Usytuowane jest na dnie doliny rzeki Wolicy. Badania ujawniły występowanie materiałów zabytkowych datowanych na XTV-XVI w.
- > Kopiec ziemny (mogiła) w Wiszenkach (rejestr zabytków A 2/59). Mogiła ziemna wg miejscowej tradycji pochodzi z okresu wojen tatarskich czy szwedzkich. Stanowi cenny zabytek historyczny związany ściśle z krajobrazem:

3.3. Waloryzacja krajobrazu kulturowego

(1) Dominanty, strefy ekspozycji i obszary chronionego krajobrazu

Bogaty krajobraz kulturowy gminy Skierbieszów charakteryzuje się „pasmową” lokalizacją obiektów o szczególnych wartościach. Rozmieszczone są one przeważnie wzdłuż doliny rzeki Wolicy i dochodzących do niej cieków lub suchych dolinek - wyznaczając strefy osadnictwa od najstarszych (prehistoiycznych) czasów. Doliny te przecinają lessowe wysoczyzny, co tworzy eksponowaną lokalizację obiektów na ich krawędziach. Jednymi z najmocniej (najwyraźniej) rysujących się obiektów są wyniesione ponad dolinę rejestrowe zespoły w Hajownikach, Skierbieszowie i Kalinówce. W południowym odgałęzieniu doliny usytuowany jest zespół obiektów zabytkowych w Łaziskach.

Punkty widokowe

Na wysoczyznach ponad doliną rzeki znajdują się liczne punkty widokowe, skąd rozpościerają się widoki na zespoły zabytkowe harmonijnie wpisane w krajobraz:

- > na północnych stokach doliny - ponad Hajownikami w okolicy Sadów, z widokiem na położony w dolinie Skierbieszów oraz ponad Sulmicami
- > na stokach południowych - nad Kalinówką, z atrakcyjnymi widokami układu wsi wpisanego w wąwozy, nad Howcem (kilka punktów widokowych - skąd ogląda się rozległą panoramę Skierbieszowa i doliny, nad Szorcówką;

oraz atrakcyjnie ukształtowane aneksy naturalnego krajobrazu gminy:

- y na stokach wokół Dębowca - z malowniczymi zalesionymi wzgórzami, nad Łaziskami (kilka punktów z widokami naturalnie rozczłonkowanego układu wsi,
- > na wyżynnej części obszaru gminy - w Kol. Wiszenki, na drodze przed Majdanem Skierbieszowskim, w rejonie Osiczyny.

Lokalne dominanty, wynikające z charakteru krajobrazu stanowią:

- > park podworski w Hajownikach z II ćw.XIX w.
- > kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Dominika, murowany z XVII w., przebudowany XVHI-XIXw., remontowany w latach 1910, 1933, po 1945 r., z cmentarzem przykościelnym i drzewostanem oraz dwiema kamiennymi figurami (253/83) w Skierbieszowie
- > wzgórze, d. siedziba bp. chełmskich z XVIII w. (354/86) w Skierbieszowie
- > grodzisko na „Zamczysku” z XTV-XV w. (A 16/67) w Skierbieszowie,
- > kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św. (d. cerkiew prawosławna) murowany z 1880 r., remontowany w latach 1954-1959, 1965 i 1970 (4⁵/88) z cmentarzem przykościelnym i drzewostanem z końca XIX w. w Kalinówce,

- > kościół parafialny p.w. Niepokalanego Serca NMP, mur. z 1910 r., przebudowany i remontowany w latach 1946 i 1957, z cmentarzem przykościelnym i drzewostanem (466/89) w Łaziskach
- > zespół dworski w Łaziskach, z którego w rejestrze zabytków (215/82) figurują:
 - dwór murowany zr. 1918 (ob. szkoła podstawowa),
 - park krajobrazowy z pocz. XIX w.

Proponuje się wyznaczyć *strefy chronionego krajobrazu kulturowego*:

- > wzdłuż rozległej doliny rzeki Wolicy wraz z jej odgałęzieniami cieków i suchych dolin. Utworzony w ten sposób kompleks obejmuje cały system wartości kulturowych we wszystkich chronologicznych i funkcjonalnych nawarstwieniach wpisanych w naturalny krajobraz.

Obszar ten jest wyznacznikiem tożsamości kulturowej gminy. Główną osią kompozycyjną jest rzeka Wolica i „nanizane” na nią zespoły osiedleńcze Kalinówka, Podhuszczka, Skierbieszów, Hajowniki, Szorcówka.

Obszary przyległe do głównej osi to:

- > obszar Kalinówka - Huszczka Mała kończąca się wąskim wąwozem wzdłuż cieków,
- > rozczłonkowany obszar Iłowiec, Łaziska, Ewusin, Dębowiec,
- > dwa wąskie ramiona prowadzące wzdłuż dróg ze Skierbieszowa przez Majdan Skierbieszowski do Drewników Skierbieszowskich oraz ze Skierbieszowa przez Lipinę Starą, Wysokie do Osiczyna, gdzie relikty zabudowy drewnianej zachowują harmonijny krajobraz kulturowy gminy.

ponadto:

- > obszar Wiszenki, Kol. Wiszenia z zabytkami archeologicznymi. (2)

Obszary dopuszczalnych przekształceń

Niezainwestowane tereny wysoczyzny, na których przeważa użytkowanie rolnicze - są obszarami dopuszczalnych przekształceń przestrzennych.

Przy opracowywaniu planów należy jednak uwzględnić punktowe obiekty zabytkowe (w tym również zasoby archeologiczne).

Zasady zagospodarowania tych obszarów podane są w punkcie 3.5.

3.4. Obszary proponowane do objęcia opracowaniami planistycznymi ze względu na zalecaną ochronę walorów kulturowych

Ze względu na wartości środowiska kulturowego ochroną planistyczną należy objąć obszary posiadające cechy tożsamości lokalnej, tj.

- > obszar Skierbieszowa oraz
- > obszary wsi:
 - Kalinówka, Łaziska, Szorcówka, Hajowniki, Huszczka Mała, Osiczyna, w których należy zachować i odpowiednio zagospodarować obiekty wymienione w p.3.1 i tabeli.

3.5. Ogólne założenia ochrony wartości kulturowych w poszczególnych strefach krajobrazu kulturowego

(1) *Obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków*

(tj. podlegające bezpośrednio ochronie konserwatorskiej) - patrz: pkt 3.1.(1)

Obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków muszą być wprowadzone do wszelkich miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Obiekty te winny być zachowane w swej formie zewnętrznej i wewnętrznej. Wszelkie zmiany zagospodarowania (w tym również wtórne podziały działek) oraz prace inwestycyjne i remontowe prowadzone przy obiekcie lub w obrębie obszaru ochrony konserwatorskiej wymagają określenia odrębnych warunków konserwatorskich. W/w. prace podlegają uzgodnieniu z Wojewódzkim Oddziałem Służby Ochrony Zabytków w Lublinie, Delegatura w Zamościu. Dotyczy to również otoczenia obiektów i obszarów podlegających ścisłej ochronie konserwatorskiej. Przekształcenia otoczenia są dopuszczalne przy zachowaniu generalnej zasady „nie szkodzić zabytkowi”, tzn. ochrony zabytków i widoków (ekspozycji, panoram) z nich i na nie.

Poszczególne zespoły zabytkowe objęte bezpośrednią ochroną konserwatorską (jak w pkt. 3.1.(1)) należy uwzględnić w polityce przestrzennej gminy, ciążąc do nadania im funkcji najstosowniejszej dla eksponowania walorów kulturowych. Dotyczy to przede wszystkim zespołów dworsko- i pałacowo-parkowych oraz zabytków archeologicznych, ponieważ są przeważnie prawidłowo utrzymane i użytkowane.

(2) *Obiekty i obszary pośredniej ochrony konserwatorskiej,*

tj. figurujące w ewidencji zabytków dawnego województwa zamojskiego - patrz rozdział 3.1.(2).

Obiekty i obszary wpisane do ewidencji konserwatorskiej powinny być wprowadzone do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Obiekty te są objęte ochroną konserwatorską w zakresie wyglądu zewnętrznego i kompozycji przestrzennej. Wszelkie zmiany zagospodarowania terenu oraz prace prowadzone przy obiekcie (w tym również rozbiórki) wymagają określenia odrębnych warunków konserwatorskich. Działalność inwestycyjna podlega opiniowaniu przez Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków w Lublinie, Delegatura w Zamościu.

Opinii takiej powinny podlegać też przekształcenia bezpośredniego otoczenia tych obiektów.

(3) *Obszary obserwacji archeologicznej - ad pkt 3.1. (3).*

Obszary obserwacji archeologicznej są to obszary, na których występuje duże nasycenie stanowisk archeologicznych (wyznaczane przez służby archeologiczne Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków).

W obrębie obszarów o dużej wartości pod względem archeologicznym duże zamierzenia inwestycyjne, m. in. związane z budową obiektów wielkokubaturowych, inwestycje liniowe oraz inne, związane z pracami ziemnymi i przekształceniem naturalnego ukształtowania terenu (np. melioracje, niwelacje, budowy zbiorników wodnych) - muszą być zgłaszane do Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie - na etapie uzgadniania projektów decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania

terenu, w celu uzyskania warunków i wytycznych konserwatorskich dla przedmiotowych inwestycji.

Powyższe dotyczy także związanych z inwestycjami - wszelkich prac ziemnych prowadzonych na terenie lub w bezpośrednim sąsiedztwie głównych stanowisk archeologicznych (zaznaczonych na mapie nr 2), które zostały wymienione w punkcie 3.1.(3).

W przypadku prowadzenia sieci liniowych infrastruktury technicznej, związanych z pracami ziemnymi (drogi, wodociągi, gazociągi, telefony, melioracje, itd.) niezbędne jest uwzględnienie nadzoru archeologicznego.

Na obszarach charakteryzujących się dużym nasyceniem śladów osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego, obowiązuje konieczność niezwłocznego zawiadomienia Zarządu Gminy i Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie o znalezieniu przedmiotów posiadających cechy zabytku (np.: naczynia ceramiczne, szklane, kafle, narzędzia z kamienia i metalu), fragmenty murów - ujawnionych podczas prowadzonych robot ziemnych i budowlanych (zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie dóbr kultury z dnia 15 lutego 1962 r., z późniejszymi zmianami). Osoby znajdujące te przedmioty obowiązane są zabezpieczyć odkryty przedmiot i wstrzymać wszelkie roboty mogące go uszkodzić lub zniszczyć - do czasu wydania odpowiednich zarządzeń przez Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie.

(4) Obszary chronionego krajobrazu kulturowego - adpkt 3.2. (1)

Obszar chronionego krajobrazu kulturowego jest to obszar, na którym licznie występujące obiekty kulturowe są harmonijnie wpisane w naturalny krajobraz. W celu zachowania i podkreślenia tożsamości kulturowej strefy doliny rzeki Wolicy wraz z odgałęzieniami należy:

- > zachować istniejące obszary zabudowy wsi,
- > zachować istniejącą wartościową zabudowę wsi wraz z jej otoczeniem (układ działek, sposób ich zagospodarowania, istniejąca zieleń),
- > ustanowić lokalne (gminne) wytyczne dotyczące form architektonicznych nowej zabudowy.

Wytyczne te powinny być wprowadzane do ustaleń planów miejscowych (w ramach wymogów art. 10. ust. 4, 6 i 8 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994 r., z późniejszymi zmianami).

W wytycznych - opracowanych w wyniku odrębnych badań form zabudowy zabytkowej i wartościowej kulturowo na obszarze gminy - należy ustalić przede wszystkim:

- > ogólną zasadę kształtowania zabudowy w harmonii z tradycyjnym krajobrazem kulturowym gminy,
- > niedopuszczenie do powstawania architektury bezstylowej, (tzw. "nowoczesnej") duchowo obcej tradycji regionu (jest to nb. też ogólny kierunek polityki przestrzennej państw Unii Europejskiej, odnoszący się do zachowania dziedzictwa i tożsamości kulturowej obszarów tych państw; jedna z wytycznych Komisji Unii Europejskiej zwartych m. in. w tzw. „Zielonej Karcie” Unii, wydanej w Brukseli w 1990 r., jak też w „Nowej Karcie Ateńskiej” z 1998 r.).

Wytyczne opracowane na specjalne zlecenie w oparciu o szczegółowe rozpoznanie tradycyjnej architektury tego obszaru - powinny dotyczyć w zasadzie każdej wsi indywidualnie i określać nawiązujące do tradycji miejsca

zasady:

- > lokalizacji siedliska,
- > sytuowania budynków na działce, .
- > ich wysokości, brył, gabarytów - skali,
- > formy (wysokiego) dachu,
- > kształtu otworów drzwiowych, okiennych.
- > detali architektonicznych,
- > materiałów elewacyjnych,
- > ogrodzeń (płotów, bram),
- > małej architektury wsi (studnie, kapliczki, krzyże, oświetlenie).

(5) Obszary dopuszczalnych przekształceń (adpkt 3.2. (2))

Należy zachować relikty zabudowy drewnianej (historycznej). Na rozległych obszarach gminy poza wyznaczonymi strefami ochronnymi zasady kształtowania

zabudowy mogą być mniej rygorystyczne. Istotne jest jednak uwzględnienie zasady harmonijnego kształtowania krajobrazu kulturowego. Ewentualne nowe inwestycje, mogące zakłócić harmonię, muszą być lokalizowane w miejscach nieekspozowanych, a w ich zagospodarowaniu należy uwzględnić sposób wpisania w otaczający pejzaż (np. obsadzanie komponowaną zielenią).

6. Wartości kulturowe niematerialne

Należy chronić wszelkie przejawy działalności kulturowej i kulturotwórczej, przetrwałe tradycje obrzędowe, plastyczne, ewentualnie strój ludowy oraz współczesne formy kontynuacji tradycji lokalnych. W tym celu należy zapewnić możliwość rozwijania działalności znajdujących się na terenie gminy twórców ludowych poprzez urządzanie przeglądów, festiwali i innych zorganizowanych form oraz popieranie inicjatyw istniejących tu instytucji kulturotwórczych.

7. Nowa zabudowa

W celu zachowania i podkreślenia tożsamości kulturowej obszaru - rejonu staromiejskiego, ale też ochrony krajobrazu kulturowego wsi, często charakteryzującego się specyficznym stylem budownictwa ludowego, wskazane jest ustanawianie lokalnych (miejskich, gminnych) wytycznych dotyczących form architektonicznych nowej zabudowy. Wytyczne te powinny być wprowadzane jako ustalenia planów miejscowych.

W wytycznych należy uwzględniać przede wszystkim ogólną zasadę kształtowania nowej zabudowy w harmonii z historyczną i tradycyjną zabudową oraz tradycyjnym krajobrazem kulturowym; niedopuszczanie do powstawania architektury kulturowo bezstylowej, duchowo obcej miejscu i tradycji rejonu (jest to nb. też ogólny kierunek polityki przestrzennej państw Unii Europejskiej, odnoszący się do zachowania dziedzictwa i tożsamości kulturowej obszarów urbanizowanych tych państw; jedna z wytycznych Komisji Unii Europejskiej zawartych m. in. w tzw. „Zielonej Karcie” Unii, wydanej w Brukseli w 1990 r., jak też w „Nowej Karcie Ateńskiej” z 1998 r.).

Wytyczne dotyczące wsi - opracowane w oparciu o szczegółowe rozpoznanie tradycyjnej architektury lokalnej - powinny dotyczyć w zasadzie każdej wsi indywidualnie lub ich charakterystycznych typów. Zakłada się, że wytyczne jw. będą dotyczyć przede wszystkim wsi starych o tradycyjnej bazie osadniczej, a zwłaszcza ich rejonów, w których zachowane są wątki zabudowy tradycyjnej.

Rejony, w których dominują nowe siedliska można traktować mniej rygorystycznie pod warunkiem, że nie będą one zakłócały krajobrazu miejsca (np. będą mniej ekspozowane, przesłonięte drzewami czy tp.).

4. STRUKTURA PRZESTRZENNA - TERENY OTWARTE

4.1. Kierunki kształtowania struktury przestrzennej obszarów otwartych gminy

- > W oparciu o rozpoznane uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego gminy oraz zgodnie z występującymi potrzebami ochrony wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, wyznacza się obszary otwarte

gminy Skierbieszów, które są i powinny nadal pozostać niezabudowane. Obszary te, mimo konieczności wyznaczenia nowych terenów inwestycyjnych, nadal obejmują przeważającą część terenu gminy i stanowią podstawową bazę funkcjonowania rolnictwa i leśnictwa. Równocześnie obszary otwarte tworzą potencjał przyrodniczo- krajobrazowy gminy, a w wielu rejonach także atrakcyjne środowisko rozwoju funkcji rekreacyjno-turystycznej.

- (1) Wyznaczone obszary otwarte (ryc. 3 - struktura terenu) użytkowane jako pola uprawne, lasy, łąki i pastwiska, wody otwarte, zadrzewienia, tereny rekreacyjne i inne, podlegają ochronie przed nieracjonalnym użytkowaniem, w tym przed nieplanową, rozproszoną zabudową.

4.2. Obszary rolnicze

- (2) Funkcja rolnicza oparta o bardzo urodzajne gleby, korzystny agroklimat, rolnicze tradycje i czyste środowisko przyrodnicze pozostaje zachowana, z niewielkimi wyłączeniami na rzecz terenów inwestycyjnych, które powinny przyczynić się do rozszerzenia działalności gospodarczej mieszkańców o wytwórczość i usługi pozarolnicze.
- (3) Warunki naturalne pozwalają rozwijać w gminie różne kierunki produkcji rolnej z preferencją uprawy zbóż, ogrodnictwa i zielarstwa na terenie wyżynnym oraz hodowli i gospodarki stawowej w dolinie Wolicy i cieką „spod Łazisk”. Z racji położenia w Skierbieszowskim Parku Krajobrazowym, wszystkie kierunki rolnictwa powinny uwzględniać aspekt ekologiczny (tzw. rolnictwo ekologiczne).
- (4) Obszary użytków rolnych podlegają ochronie przed zabudową i powinny trwale pozostać obszarem otwartym, pełniąc podstawowe funkcje produkcyjne, a ponadto przyrodnicze i krajobrazowe. Wyłączeniu z użytkowania rolniczego mogą ulec tylko obszary przeznaczone w studium pod tereny inwestycyjno—osadnicze w poszczególnych wsiach i w ośrodku gminnym oraz pod niezbędne trasy komunikacyjne, usługi turystyczne i dolesienia.
- (5) Gospodarka rolna nie powinna destabilizować środowiska przyrodniczego. Wiąże się z tym głównie:
 - > zachowanie umiaru w chemizacji rolnictwa,
 - > przeciwdziałanie erozji gleb (zasada ta dotyczy w zasadzie obszaru całej gminy z wyjątkiem dna dolin rzecznych),
 - > racjonalizacja melioracji wodnych, tworzenie małej retencji, ochrona oczek wodnych i dolin cieków,
 - > zwiększenie lesistości gminy,
 - > rozwój różnego typu zadrzewień, w tym stabilizujących wąwozy, stoki i skarpy zagrożone erozją.

Obszary leśne

- (6) Lasy, zajmujące około 14,5% powierzchni gminy, podlegają ustawowej ochronie przed zmianą użytkowania. Przy niskiej lesistości, jaka występuje w gminie, szczególnego znaczenia nabiera pozaprodukcyjna rola lasów, w tym ich korzystny wpływ na:
- > równowagę przyrodniczą rejonu gminy,
 - > ochronę gleb, wód, flory i fauny,
 - > warunki życia ludzi,
 - > fizjonomię krajobrazu i atrakcyjność tuiystyczną gminy.
- (7) W ramach ustawowej ochrony właściciele lasów zobowiązani są do trwałego utrzymywania lasów, nie umniejszania ich wartości ekologicznych i funkcji ochronnych oraz do zapewnienia ciągłości użytkowania.
- > Z racji powołania Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego, który obejmuje całą gminę, pierwszoplanowa funkcja lasów wiąże się z rolą ekologiczną, krajobrazową i turystyczną. Funkcja wypoczynkowa lasów powinna być dostosowana ilościowo i jakościowo do chłonności turystycznej oraz do zakresu uzgodnień z właścicielami lasów.
- (8) Niezależnie od ochrony lasów istniejących, ważnym kierunkiem polityki przestrzennej gminy powinno być zalesienie gruntów marginalnych. Zgodnie z ustawą o lasach, na ten cel mogą być przeznaczone nieużytki, grunty rolne nieprzydatne do produkcji rolniczej, lotne piaski i wydmy, grunty położone przy źródłiskach rzek, na wododziałach, wzdłuż brzegów rzek i zbiorników wodnych, tereny po eksploatacji piasku, żwiru, gliny, torfu. W gminie Skierbieszów program regulacji granicy rolno-leśnej i dolesień powinien być formułowany szczególnie wnikliwie z jednej strony ze względu na deficyt lasów, z drugiej zaś z uwagi na bardzo urodzajne gleby.

4.4. Obszary otwarte o funkcji rekreacyjnej

- (9) Turystyka - gałąź gospodarki wykazująca coraz większą dynamikę rozwoju - stanowi istotne wyzwanie i szansę w zróżnicowaniu lokalnej gospodarki i ograniczeniu ukrytego bezrobocia w rolnictwie. Gmina dysponuje ważnymi w promocji usług rekreacyjno-turystycznych walorami przyrody, środowiska kulturowego i krajobrazu. Są to:
- > urozmaiconą, falisto-pagórkowatą rzeźbą terenu,
 - > atrakcyjną krajobrazowo doliną Wolicy, kontrastową względem wysoczyzny,
 - > bogactwo florystyczne (i siedliskowe) lasów,
 - > wiele innych elementów środowiska przyrodniczego i kulturowego, które w sumie zadecydowały o utworzeniu Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego.
- > W oparciu o rozpoznane walory środowiska przyrodniczego i krajobrazu oraz o uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne formułuje się kierunki turystycznego zagospodarowania gminy. Za tereny najlepiej nadające się do

rozwoju funkcji rekreacyjno-turystycznej uznaje się rejon styku pasma dolinnego rzeki Wolicy i cieku „spod Łazisk” z obszarami wyżynnymi. Wzdłuż tego pasma planuje się utworzenie trzech ośrodków koncentrujących urządzenia i usługi turystyczno-rekreacyjne:

- > ośrodek wschodni „B” oparty o wsie Iłowiec i Łaziska,
- > ośrodek zachodni „C” oparty o wsie Kalinówka i Huszczka,
- > ośrodek centralny „A” Skierbieszów jako ośrodek wielofunkcyjny gdzie funkcja turystyczna jest jedną z wielu.

(10) Ośrodek wschodni „B” o charakterze dwucentrycznym wykorzystuje atrakcyjność położenia i możliwości rozwojowe Dowca i Łazisk. Poza malowniczą scenerią krajobrazową i zabytkami obie wsie mają możliwość uzyskania wodnych terenów rekreacyjnych (zalew, stawy). Ważne uzupełnienie i rozwinięcie ośrodka „B” powinny stanowić mniejsze ośrodki (Bi-B₃):

- > Bi - Hajowniki - naddolinna, atrakcyjna wieś, ważny etap na szlaku turystycznym wzdłuż rzeki Wólicy w kierunku Grabowca,
- > B₂ - Sławęcín - bogata rzeźba terenu oprócz malowniczości daje znaczne możliwości uprawiania sportów zimowych,
- > B₃ - Dębowiec - Ewusin, wsie agroturystyczne.

(11) Ośrodek zachodni „C” kształtowany powinien być na bazie dwóch wsi Kalinówka i Huszczka. Obie wsie leżą na wysoczyźnie nad szeroką doliną rzeki Wolicy, która stwarza dogodne warunki do budowy zalewów rekreacyjnych . zwiększających atrakcyjność ośrodka. Istotnym uzupełnieniem i rozwinięciem ośrodka o rejon wypoczynkowe są ośrodki mniejsze (Ci - C₃):

- > Ci - Huszczka Duża położona nad strumieniem, wśród wąwozowej rzeźby, ma warunki rozwoju agroturystyki,
 - > C₂ - Zabytów - wieś nad Wolicą, ważny etap na szlaku turystycznym wzdłuż Wolicy w kierunku zachodnim,
 - > C₃ - Wiszenki - spokojna wieś agroturystyczna na północnym krańcu gminy.
- > Ośrodek centralny „A” obejmuje Skierbieszów, gdzie rekreacja i turystyka są jedną z wielu funkcji ośrodka gminnego i centrum Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego.
- > Elementem wiążącym poszczególne ośrodki ze sobą i z otoczeniem gminy powinna być sprawna sieć komunikacyjna. W rozwoju funkcji wypoczynkowych szczególne znaczenie mają trasy piesze, rowerowe i ewentualnie inne (wodne, konne), których zarys zawiera rysunek struktury terenu.

Obszary wyłączone — urbanizowane

(12) W celu zaspokojenia przewidywanych potrzeb na tereny inwestycyjne (usługi, komunikacja, osadnictwo itp.) wydziela się z terenów otwartych wybrane obszary przeznaczone do urbanizacji. Należą do nich następujące kategorie terenów:

- > rezerwy rozwojowe dla bazy rekreacyjno-turystycznej w wybranych, atrakcyjnych rejonach gminy (ośrodki wymienione w p. 13-15),

- > rezerwy rozwojowe dla osadnictwa i infrastruktury rolnej (ośrodki usług rolnictwa) w obrębie wybranych wsi, ośrodka gminnego w Skierbieszowie oraz strefy biznesu w rejonie Kolonii Dębowiec,
 - > rezerwy rozwojowe dla inwestycji komunikacyjnych i innych.
- (13) Zakłada się, że nowe zainwestowanie nie będzie uciążliwe dla ludzi i środowiska, spełni wymogi ochrony bardzo urodzajnych gleb przed zabudową oraz zostanie dopełnione strukturami biologicznie czynnymi.

4.6. Jakość zagospodarowania obszarów otwartych

- (14) Należy podnosić kulturę kształtowania, zarówno obszarów osadniczych, jak i krajobrazu otwartego gminy: rozłogów pól, dolin rzecznych, obrzeży lasów, terenów wypoczynkowych, parków i ogrodów. Kryteria jakościowe z zakresu planowania przestrzennego i architektury krajobrazu przewijają się przez szereg ustaleń studium, niektóre jednak wymagają jeszcze wyeksponowania.
- (15) Doliny rzeki Wolicy i cieku „spod Łazisk” są obszarami otwartymi o szczególnym znaczeniu ekologicznym i krajobrazowym. Z tego względu muszą być poddawane podwyższonym wymogom w zakresie dyscypliny przestrzennej. Niedopuszczalne jest zabudowywanie dolin, przeznaczanie łąk i pastwisk dolinnych na użytkowanie orne, stosowanie melioracji bezwzględnie odwadniających doliny. Na wybranych odcinkach, jak ośrodki rekreacyjne, wsie letniskowe, strefa osadnicza Skierbieszowa wskazane jest stosowanie szczególnych zasad kształtowania krajobrazu dolin rzek, w tym wzbogacania ich funkcji przyrodniczych i użytkowych poprzez tworzenie stawów, zbiorników retencyjnych i zalewów rekreacyjnych.
- (16) Należy kontynuować i rozwijać tradycje zakładania parków, ogrodów i różnego typu zadrzewień, rekompensujących także niedostatek lasów. Wśród nasadzeń należy preferować gatunki rodzime, długowieczne, także miododajne (lipy, klony, wierzby itp.).
- (17) Tereny dysharmonijne, jak wyrobiska poeksploatacyjne, zaśmiecone obrzeża lasów, dróg i inne podobne tereny podlegają obowiązkowej rekultywacji i uporządkowaniu.

5. STRUKTURA PRZESTRZENNA - OSADNICTWO

5.1. Ogólne kierunki rozwoju gminy

Uwzględniając wytyczne regionalne (wojewódzkie), wynikające ze „Strategii rozwoju województwa lubelskiego” z roku 2000 i „Programu wojewódzkiego województwa lubelskiego 2001-2002”, a także „Koncepcji zagospodarowania przestrzennego byłego województwa zamojskiego”, należy się liczyć z trzema podstawowymi kierunkami rozwoju gminy Skierbieszów:

- > restrukturyzacją i rozwojem rolnictwa do poziomu utworzenia w tym rejonie „Głównej Jednostki Żywnościowej” - krajowego zagłębia produkcji żywności i biznesu rolnego;

- > rozwojem krajowych i międzynarodowych szlaków komunikacyjnych przechodzących w rejonie gminy, w związku z przygranicznym jej położeniem - w zasięgu oddziaływania głównego korytarza tranzytowego (trasy nr 17: Warszawa - Lublin - Zamość - Lwów) oraz co za tym idzie - rozwojem wymiany towarowej i powstawaniem nowych zakładów przetwórczych rolno-spożywczych;
- > znacznym rozwojem funkcji turystyczno-rekreacyjnych w obszarze gminy, z wykorzystaniem jej unikalnych walorów przyrodniczych i kulturowych.

Równoległe z głównymi kierunkami rozwoju gminy należy dążyć do spełnienia wymogów ogólnych:

- > poprawy powiązań komunikacyjnych z regionem i krajem, jak również powiązania z Ukrainą wzdłuż drogi Kalinówka - Skierbieszów - Grabowiec - Zosin - Ukraina;
- > podniesienia atrakcyjności gminy jako miejsca zamieszkania, pracy i rekreacji oraz podniesienia jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Uwzględniając wskazane kierunki rozwoju gminy, o dużym potencjale każdy, można się liczyć z istotnym jej rozwojem w perspektywie.

Obecna polityka przestrzenna powinna wskazać te potencjały, chronić je przed degradacją, a w miarę potrzeb i możliwości - rozwijać.

5.2. Kierunki rozwoju funkcji rolniczych

Przyjmując wytyczne strategii regionalnej, jak również doceniając wielki potencjał gminy w tym zakresie (70% powierzchni gminy- to gleby dobre i bardzo dobre; 4%- gleby słabe i bardzo słabe), zakłada się, że gospodarka rolna powinna być objęta ochroną, pozostać dominującą w gminie i rozwijać się jakościowo.

W szczególności - w kategoriach gospodarczych - wskazana jest:

- > poprawa efektywności sektora rolno-spożywczego;
- > wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, prowadzący do zmniejszenia przeludnienia agrarnego;
- > rozwój funkcji pozarolniczych;
- > edukacja i aktywizacja mieszkańców wsi;
- > poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury technicznej, ekonomicznej i społecznej.

Wiodącymi kierunkami produkcji powinny być:

- > hodowla bydła;
- > hodowla trzody chlewnej;
- > uprawa zbóż.

Wskazany jest rozwój rolnictwa ekologicznego (Skierbieszowski Park Krajobrazowy):

- > rozwój ogrodnictwa;
- > uprawy ziół;

- > hodowli pszczół;
- > możliwość realizacji drobnego przetwórstwa rolno- spożywczego opartego na ekologicznych technologiach produkcji.

W konsekwencji - w kategoriach przestrzennych - zaleca się :

a) utworzenie ośrodków obsługi rolnictwa (R.)

Stworzenie warunków przestrzennych dla rozwoju co najmniej dwóch ośrodków obsługi rolnictwa i funkcji towarzyszących w obszarze gminy, w tym:

- > Majdan Skierbieszowski (Ri) dla obsługi północnej części gminy;
- > Dębowiec (TM) dla obsługi południowej części gminy.

Obydwa ośrodki są dostatecznie rozwinięte, aby stać się silniejszymi jednostkami w strukturze osadniczej gminy i łatwo dostępne - położone przy głównej osi komunikacyjnej gminy (północ-południe) drogi wojewódzkiej nr 843.

Droga ta jednocześnie wiąże ośrodki R_1 i R_2 z centrum gminy - miejscowością Skierbieszów.

ffl I

W ośrodkach tych przewiduje się tereny pod rozwój usług rolniczych, biznesu związanego z rolnictwem i innych funkcji o charakterze usługowym, tj. miejscami pracy dla nadwyżek ludności wiejskiej.

Jednocześnie zakłada się, że ośrodek gminny Skierbieszów będzie pełnił rolę głównego ośrodka obsługi gminy, również w ramach obsługi rolnictwa.

- b) Zakładając, że szanse rozwoju obiektów biznesu z miejscami pracy poza bezpośrednią pracą w rolnictwie, bądź wspomagających rolnictwo, mogą pojawić się w każdej wsi, w większości wsi wskazuje się tereny pod rozwój funkcji osadniczej z dopuszczeniem nieuciążliwych obiektów na cele biznesu. Dotyczy to szczególnie wsi dobrze skomunikowanych.
- c) Ze względu na chronione, wyjątkowo wysokiej klasy gleby, ogranicza się rozwój przestrzenny terenów mieszkaniowych we wsiach. Dotyczy to szczególnie zabudowy o charakterze rozproszonym i zabudowy dobrych terenów rolnych. Natomiast jest wskazane wykorzystywanie pod zabudowę wolnych działek wewnątrz wyznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe i zagrodowe terenów w dotychczasowym planie.

pl •

Tereny rolne, poza terenami wyznaczonymi pod zabudowę, powinny być bezwzględnie chronione przed zabudową rozproszoną, niezależnie od jej funkcji.

- d) Dla podniesienia sprawności funkcjonowania gospodarki gminy i jakości życia mieszkańców, wskazane jest poprawienie jakości lokalnego układu komunikacyjnego gminy. Dotyczy to szczególnie powiązania wsi z ośrodkiem gminnym - stanowiącym centrum gminy oraz z ośrodkami obsługi rolnictwa - Majdanem Skierbieszowskim i Dębowcem, a także wsi między sobą.

Należy też podnieść, odpowiednio do potrzeb, standard obsługi wsi w infrastrukturę techniczną - wodociąg, kanalizację, energię elektryczną, gaz, telekomunikację (patrz rozdz.7).

- e) Dla podniesienia standardu cywilizacyjnego wsi konieczne jest podniesienie poziomu infrastruktury społecznej (rozwój usług), jak również poziomu ładu przestrzennego i kultury przestrzennej, zabudowy nowej i adaptowanej.

Wymaga to większej troski o jakość zagospodarowania przestrzennego i architektury (patrz rozdz.3 i 4).

i
SI
J

PH
SF

5.3. Kierunki rozwoju funkcji usług i biznesu

W rejonie Kol. Dębowiec - na południu gminy- poza Skierbieszowskim Parkiem Krajobrazowym- wyznacza się obszar „D” pod funkcje usług i biznesu duzoobszarowego. Obszar ten jest położony między południową granicą gminy a obecnym terenem wysypiska śmieci. Teren wysypiska po rekultywacji jest przeznaczony do zalesienia, będzie też stanowił dobrą przesłonę dla pozostałych terenów gminy przed ewentualnymi uciążliwościami zlokalizowanych tu funkcji.

5.4. Kierunki rozwoju funkcji turystycznej

Gmina Skierbieszów posiada stosunkowo duży potencjał przyrodniczy, krajobrazowy i kulturowy, warunkujący rozwój różnych form turystyki, co należy uznać za bardzo pożądane z wielu względów.

Potencjalne warunki rozwoju funkcji turystyki i rekreacji można znaleźć na obszarze całej gminy, tym bardziej, że prawie cała leży w obszarze Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego.

Duże znaczenie ma też wyjątkowo malowniczy krajobraz doliny rzeki Wolicy - przecinającej gminę i miejscowość Skierbieszów w kierunku równoleżnikowym i stanowiącej wyraźną oś rozwojową dla całego tego rejonu.

Możliwe jest i wskazane wprowadzenie tu funkcji turystycznej w formach rozdrobnionych- dla maksymalnego zachowania tych walorów.

Walory rekreacyjne gminy są wzmocnione możliwościami tworzenia zbiorników retencyjnych, atrakcyjnych rekreacyjnie zalewów na bazie istniejących cieków.

Wykorzystując te potencjały i możliwości, wskazuje się dwa główne obszary funkcjonalne - **B i C** - zakwalifikowane pod rozwój atrakcyjnych ośrodków turystycznych, rekreacyjnych i wypoczynkowych o różnej skali i charakterystyce.

Opis wskazanych ośrodków i terenów tworzących bogatą ofertę gminy w zakresie turystyki, agroturystyki i rekreacji - zamieszczono poniżej:

5.4.1. Rejon „wschodni” doliny Wolicy —B

Skierbieszów - Bowiec - Łaziska

Funkcje rekreacyjne ośrodka można rozwijać w oparciu o rzekę Wolice; ewentualnie projektowane tu wariantowo dwa zalewy - jeden od dawna już widniejący w planach gminy - 130 ha Zbiornik „Wolica”; drugi - 71 ha Zbiornik „Łaziska” - na cieku spod Dębowca.

Nie bez znaczenia jest tu bliskość ośrodka gminnego Skierbieszów.

Bezpośrednią bazą ośrodka rekreacyjnego byłyby dwie miejscowości- Howiec i Łaziska, które pozwoliłyby na utworzenie tu ośrodka dwucentyjnego.

W ramach tego obszaru znalazłyby się również miejscowości: Sady, Nowa Lipina i Popławy.

Dostępność komunikacyjna - drogą 48202 - ze Skierbieszowa i drogą 48203 - od strony Dębowca - o zmodyfikowanym, niekolizyjnym przebiegu.

Zaladada się utworzenie sieci ciągów turystyczno-rekreacyjnych, dróg rowerowych i pieszych, wiążących ośrodek z siedzibą gminy, dwa centra ośrodka między sobą oraz ośrodek z szeregiem mniejszych miejscowości rekreacyjnych, położonych wokół obszaru B.

Są to ośrodki:

- BI-Hajowniki - połączony z ośrodkiem macierzystym B oraz ośrodkiem gminnym - trasą 48200;
- B2-Sławęcín- połączony z ośrodkiem B i ośrodkiem gminnym - trasą 48202;
- B3 - Dębowiec-Ewusin - połączony z ośrodkiem B i ośrodkiem gminnym - trasą 48203.

Szczególnej uwagi wymaga ośrodek Sławęcín - o wyjątkowo sprzyjających warunkach do rozwoju turystyki i sportów zimowych.

5.4.2. Rejon „zachodni” doliny Wolicy - C Sulmice -

Kalinówka - Huszczka

Funkcje rekreacyjne ośrodka można rozwijać w oparciu o rzekę Wolicę. ewentualnie projektowany tu w opracowaniach regionalnych - zbiornik „Huszczka” - 37 ha - na cieku wodnym.

Bezpośrednią bazą ośrodka byłyby dwie miejscowości: Kalinówka i Huszczka Mała - tworząc ośrodek dwucentryczny. W ramach tego obszaru znalazłyby się również miejscowości: Sulmice, Kąty, Łysiny, Zawody, Podhuszczka.

Dostępność komunikacyjna - drogą 48191 - od strony Skierbieszowa i Krasnego stawu, o zmodyfikowanym i niekolizyjnym przebiegu.

Zakłada się utworzenie sieci ciągów turystyczno-rekreacyjnych, dróg rowerowych i pieszych, wiążących ośrodek „C” z siedzibą gminy, dwa centra ośrodka między sobą oraz ośrodek z szeregiem mniejszych miejscowości rekreacyjnych położonych wokół obszaru „C”. Są to ośrodki:

- CI-Huszczka Duża- połączony z ośrodkiem macierzystym C trasą 48198 0 zmodyfikowanym przebiegu;
- C2-Zabytów- połączony z ośrodkiem macierzystym C trasą 001 148191;
- C3 - Wiszenki - połączony z ośrodkiem macierzystym C trasą 48197.

5.5. Skierbieszów - Strefa „podmiejska” A.

Sama miejscowość Skierbieszów - ze względu na swoje walory, położenie i powiązania - będzie pełniła kilka istotnych funkcji w gminie:

- > ośrodka administracyjnego - centrum gminy,
- > głównego ośrodka usługowego - obsługującego całą gminę,

- > Równego ośrodka obsługi rolnictwa w gminie, powiązanego z ośrodkami R1 i R2,
- > centrum rekreacyjnego, zasilającego ośrodki „JB” i „C” i je wiążącego,
- > największej w gminie koncentracji osadnictwa o wiodącej roli w perspektywie,

Zaleca się podniesienie atrakcyjności Skierbieszowa jako centrum gminy poprzez rewaloryzację jego zagospodarowania i zabudowy. Jednocześnie wyznacza się tu obszar pod rozwój mieszkaniowo-biznesowy - ofertę terenu pod adresem osób potencjalnie zainteresowanych osiedleniem w tej miejscowości z uwagi na biznes czy walory rekreacyjno-turystyczne.

W ramach rewaloryzacji konieczna będzie sanacja układu dróg/ulic, w tym szczególnie utworzenie lokalnej obwodnicy dla trasy nr 843: Chełm - Zamość, omijającej centrum Skierbieszowa.

5.6. Programy rozwoju ośrodków

Wszystkie proponowane wyżej ośrodki, a zwłaszcza turystyczno- rekreacyjne (w rejonie B i C) powinny być realizowane w oparciu o szczegółowe programy ich rozwoju i plany zagospodarowania w szczegółowej skali. Plany te powinny być zgodne z planem (ogólnym) zagospodarowania przestrzennego gminy („planem rozwoju” gminy), natomiast programy rozwoju ośrodków - z ogólną strategią rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej w gminie Skierbieszów (patrz rozdz. 8 - „Warunki realizacji”).

- 6.1. W docelowym układzie drogowym** gminy adaptowane zostały drogi istniejące dla których należy zapewnić parametry techniczne, takie jak: **szerokość** drogi w liniach rozgraniczających, szerokość jezdni - pasów ruchu, odległość zabudowy od krawędzi jezdni, łuki poziome, zasady obsługi przylegających terenów, właściwe skrzyżowania z innymi drogami, itp. odpowiadające przypisanym im klasom, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2. 03. 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie oraz zgodnie z Ustawą o drogach publicznych z dnia 21. 03. 1985 r. z późniejszymi zmianami.

Ponadto odległości zabudowy od dróg określone są w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 14. 12. 1994 r. i w Wytycznych Projektowania Dróg III, IV i V klasy technicznej WPD-2.

- 6.2. Zewnętrzne komunikacyjne powiązania gminy** będą realizowane przez drogi klasy „Z”, do których zaliczone zostały: - droga wojewódzka nr 843 i niektóre drogi powiatowe, stanowiące główne ciągi dróg, przebiegające przez cały obszar gminy.

Drogi zbiorcze klasy „Z”:

- > droga wojewódzka nr 843 w klasie „Z”, relacji Chełm - Kraśniczyn - Zamość, z proponowaną obwodnicą miejscowości gminnej Skierbieszów; poza tym droga ta wymaga modernizacji (łagodzenia łuków, utwardzenia poboczy, przebudowy skrzyżowań oraz kumulacji wyjazdów z gospodarstw na odcinkach zabudowanych, itp.);

- > ciąg dróg powiatowych o numerach 48191 i 48200 w klasie „Z”, przebiegający od drogi ekspresowej nr 17 w rejonie Wólka Orłowska poprzez Skierbieszów, z wykorzystaniem odcinka obwodnicy tej miejscowości w kierunku Grabowca i dalej do Hrubieszowa;
- > droga powiatowa nr 48201 w klasie „Z”, odgałęziająca się od północnego odcinka drogi wojewódzkiej nr 843 i biegnąca poprzez wschodnią granicę gminy do miejscowości Tuczępy;
- > ciąg dróg powiatowych w klasie „Z”, przebiegający od Skierbieszowa w kierunku południowo- wschodnim, obejmujący północny odcinek drogi nr 48202, a od miejscowości Howiec— południowy odcinek drogi nr 48203 do drogi wojewódzkiej nr 843 w miejscowości Dębowiec;
- > ciąg dróg powiatowych w klasie „Z”, przebiegający południkowo przez zachodnie obszary gminy drogą nr 48197 do drogi nr 48191 w rejonie Kalinówki i dalej na południe drogą nr 48198 do drogi wojewódzkiej nr 843 w Kolonii Zrąb; w rejonie drogi 48191 proponuje się zachowanie możliwości korekty przebiegu drogi nr 48198 po śladzie drogi istniejącej, zapewniającej płynność ruchu na ciągu, bez konieczności dodatkowego obciążania odcinka drogi nr 48191;

6.3. Powiązania komunikacyjne wewnątrz gminy oraz z miejscowościami położonymi w pobliżu granicy gminy zapewni układ dróg w klasie „L”, do którego zaliczono pozostałe drogi powiatowe lub ich odcinki, łączące miejscowości sąsiadujące w obszarze gminy, odcinki dróg stanowiących ulice w miejscowości gminnej, niektóre ważniejsze drogi gminne, a także niewielkie fragmenty nowych odcinków uzupełniające układ istniejący.

Drogi lokalne klasy „L”:

- > droga powiatowa nr 48183, w klasie „L”, relacji Podwysokie - Lipina Stara;
- > droga powiatowa nr 48199, w klasie „U”, relacji Sulmice - Zawoda;
- > południowy odcinek drogi powiatowej nr 48202, w klasie „L”, od Howca do miejscowości Stanisławka;
- > północny odcinek drogi powiatowej nr 48203, w klasie „L”, od miejscowości Hajowniki do miejscowości Howiec;
- > odcinek drogi powiatowej nr 48303, w klasie „L”, położony w gminie Skierbieszów, biegnący z kierunku Wołicy Uchańskiej w kierunku Sitna;
- > ciąg dróg gminnych nr 009 i 002, w klasie „L”, przebiegający od drogi nr 48199 do drogi wojewódzkiej nr 843 w rejonie Majdanu Skierbieszowskiego i dalej w kierunku wschodnim przez wieś Podwysokie do drogi nr 48201 w miejscowości Wysokie I;
- > ciąg dróg w klasie „L”, przebiegający od drogi nr 48198 w kierunku wschodnim drogą istniejącą do drogi wojewódzkiej nr 843, a następnie po śladzie drogi polnej do drogi gminnej nr 005 i przez miejscowość Łaziska drogą gminną nr 004 do wsi Sławęcín;
- > odcinek drogi gminnej nr 025 w klasie „L”, łączący drogę nr 48202 z drogą gminną nr 004;

6.4. Drogi dojazdowe klasy „D”:

- > Układ pozostałych dróg gminnych klasy „D” pełni bezpośrednią obsługę komunikacyjną poszczególnych miejscowości, łącząc -je z podstawowym układem drogowym gminy. Rozwój układu dróg dojazdowych może być prowadzony w uzależnieniu od występujących potrzeb obsługi komunikacyjnej obszaru, z uwzględnieniem hierarchizacji powiązań.

6.5. Szlaki rowerowe i piesze:

Wskazane w Studium szlaki rowerowe i piesze mają głównie charakter rekreacyjny, a ich realizacja związana jest z rozwojem funkcji turystycznych i rekreacyjnych gminy

Na niektórych odcinkach mogą one być wykorzystywane także dla dojazdów do pracy, szkoły i ośrodka usługowego gminy. Ciągi te mają w większości swój początek w ośrodku gminnym i przebiegają przez najciekawsze przyrodniczo, krajobrazowo i turystycznie obszary gminy, zamykając się w pętle, umożliwiające wędrówkę bez konieczności dublowania tras.

W Studium określono kierunki docelowych możliwości przeprowadzenia tych szlaków, a ich urządzenie powinno następować sukcesywnie, odpowiednio do występującego zapotrzebowania.

Wskazuje się następujące szlaki:

- > szlak R1, prowadzący od strony zachodniej, wzdłuż rzeki Wolicy w kierunku Skierbieszowa;
- > szlak R2, stanowiący odgałęzienie od szlaku R1, w rejonie Kalinówki i prowadzący w kierunku północnym przez Sulmice, a następnie skręcający na wschód w kierunku wsi Zawoda;
- > szlak R3, wychodzący ze Skierbieszowa w kierunku wschodnim, biegnący równoległe do drogi nr 48201 i łączący się ze szlakami R4 i R5 w rejonie wsi Wysokie I;
- > szlak R4, stanowiący odgałęzienie od szlaku R2 i biegnący w kierunku wschodnim przez obszary położone na północ od drogi nr 48201;
- > szlak R5, prowadzący od połączenia szlaków R3 i R4 w kierunku południowym przez wieś Hajowniki, a następnie skręcający w kierunku zachodnim i poprzez Howiec wzdłuż drogi nr 48202, doprowadzający do Skierbieszowa;
- > szlak R6, odgałęziający się od szlaku R5 i przebiegający na południe przez obszary aktywizacji funkcji turystycznych i rekreacyjnych, wzdłuż drogi nr 48202;
- > szlak R7, odgałęziający się od szlaku R5 w kierunku zachodnim, a następnie skręcający w kierunku północnym i doprowadzający do Skierbieszowa.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

1. Zaopatrzenie w wodę

- 7.1.1. Zabezpieczenie i dostarczenie wody pitnej o odpowiedniej ilości i jakości dla celów bytowo-gospodarczych i produkcji rolniczej mieszkańcom i gospodarstwom wiejskim gminy Skierbieszów.
- 7.1.2. Źródłem zaopatrzenia będzie system zorganizowanego zasilania w postaci ujęć wód podziemnych, stacji wodociągowych z uzdatnianiem wody oraz grupowych i indywidualnych wodociągów wiejskich.
- 7.1.3. Adaptacja i przystosowanie dotychczas zrealizowanego systemu wodociągów oraz przewidywanego do realizacji w projektowanej strategii rozwoju funkcjonalno-przestrzennego gminy. Dotyczy to głównie rozwoju rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej na terenie parku krajobrazowego który w 90% obejmuje obszar gminy.
- 7.1.4. Rozszerzenie zasięgu obsługi na wsie i kolonie nie posiadające jeszcze zorganizowanego systemu zaopatrzenia w wodę w postaci wodociągów wiejskich oraz na tereny nowourbanizowane. Dotyczy to głównie wodociągów grupowych dla następujących wsi:
 - > Lipina Nowa - Hajowniki,
 - > Łaziska, Kol. Łaziska, Ewusin, Majdan Żukowiecki,
 - > Kalinówka, Sulmice, Huszcza Mała, Huszcza Duża, Zabytów,
 - > terenów nowourbanizowanych w obszarach oznaczonych na planie symbolem A. B. C. D.
- 7.1.5. Kierunkiem w przedsięwzięciach inwestycyjnych dla nowoprojektowanych ujęć wody wodociągów wiejskich bądź zakładowych będzie ustalenie lokalizacji studni w oparciu o badania hydrologiczne terenu i zatwierdzone zasoby eksploatacyjne ujęcia. W studium wyznaczono orientacyjnie rejony lokalizacji ujęć dla nowych wodociągów, a ich uściślenie nastąpić powinno po wykonaniu dokumentacji hydrologicznej, zatwierdzeniu zasobów i programu inwestycyjnego wodociągu.
- 7.1.6. Zabezpieczenie i ochrona wód podziemnych ujęć wody przez opracowanie projektów stref ochronnych studni i projektów ich zagospodarowania w oparciu o Dz. U. Nr 116 z dnia 16 grudnia 1991 r. poz. 504 oraz nowelizacji Ustawy „Prawo wodne”.

7.2. Odprowadzenie i oczyszczanie ścieków sanitarnych

- 7.2.1. Równoległe z wodociągowaniem racjonalna realizacja zorganizowanego systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków sanitarnych, powstających proporcjonalnie do zużywanej wody dla zapewnienia ich utylizacji.
- 7.2.2. Maksymalnie daleko posunięta eliminacja zagrożeń dla stanu czystości obszarów już zurbanizowanych i przewidywanych do nowej urbanizacji oraz dla stanu czystości wód podziemnych i powierzchniowych, bez naruszania istniejącego ekosystemu tych wód i stanu środowiska przyrodniczego.
- 7.2.3. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków przy pomocy systemu odpowiedniego układu sieciowego kanalizacji sanitarnej przewodowej i wiejskich oczyszczalni ścieków, realizowanych jako mechaniczno-biologicznych z procesami technologicznymi oczyszczania,

0 maksymalnie dużym stopniu redukcji zanieczyszczeń w celu zapewnienia czystości odbiorników wód pościekowych rzek, cieków wodnych i rowów melioracyjnych o bardzo małych przepływach, znajdujących się w obszarze gminy Skierbieszów i gmin sąsiednich. Dotyczy to głównie rzeki Wolicy, Marianki i Milutki oraz ich bocznych dopływów cieków wodnych i rowów.

- 7.2.4. Modernizacja oczyszczalni w Skierbieszowie z przystosowaniem jej przepustowości do przyjęcia ilości ścieków z okolicznych wsi znajdujących się w zlewni rzeki Wolicy i Marianki w ich górnym biegu.
- 7.2.5. Opracowanie odpowiedniego programu inwestycyjnego kanalizacji całego obszaru gminy w dostosowaniu do strategii rozwoju funkcjonalno-przestrzennego gminy.
- 7.2.6. Dla zespołów wsi, które ze względu na swoje położenie wysokościowe nie będą mogły być podłączone do systemu kanalizacji i oczyszczalni w Skierbieszowie wyznaczone zostały rejony lokalizacji wiejskich oczyszczalni ścieków w miejscach umożliwiających grawitacyjny dopływ ścieków z obsługiwanych wsi oraz bliski dostęp do odbiorników pościekowych. Uściślenie lokalizacji nastąpi w programie inwestycyjnym kanalizacji gminy uwzględniającym możliwość pozyskania terenu od właścicieli gruntów oraz zabezpieczenia odpowiednich odległości zapewniających nieuciążliwość dla zabudowy mieszkaniowej wsi i obiektów użyteczności publicznej.
- 7.2.7. Wsie i jednostki osadnicze o małej intensywności zabudowy przewiduje się do indywidualnego odprowadzania ścieków sanitarnych do przydomowych oczyszczalni ścieków lub szamb i osadników, z ich 10- cio dobowym przetrzymaniem, a następnie wywożeniem ścieków i osadów do najbliższej oczyszczalni ścieków przepływowej.
- 7.2.8. Adaptuje się istniejącą oczyszczalnię przemysłową gorzelni we wsi Łaziska z przeznaczeniem jej do modernizacji.
- 7.2.9. W projektowanych wiejskich oczyszczalniach ścieków zapewnia się odbiór ścieków (oprócz obszarów wiejskich) ze stref nowej urbanizacji oznaczonych na planie symbolem A, B, C, D, stref rekreacyjnych, turystycznych, ośrodków usługowych i obiektów wypoczynkowych.

7.3. Gazyfikacja. Ciepłownictwo.

- 7.3.1. Podstawowym kierunkiem z uwagi na ekologiczne uwarunkowania, a głównie ochronę środowiska przed zanieczyszczeniami powietrza atmosferycznego będzie konieczność zgazyfikowania wszystkich wsi i terenów nowej urbanizacji gazem ziemnym przewodowym, z dostarczeniem gazu dla potrzeb bytowych mieszkańców oraz potrzeb ogrzewania mieszkań.
- 7.3.2. Źródłem zasilania będzie gazociąg dosyłowy wysokiego ciśnienia biegnący od strony zachodniej gminy do projektowanej stacji redukcyjno-pomiarowej zlokalizowanej w zachodnim obszarze wsi Skierbieszów jako źródło zasilania w gaz średniego ciśnienia całego

obszaru gminy. Alternatywnie przewiduje się możliwość zasilania, ale tylko południowego obszaru gminy w rejonie wsi Dębowiec, z istniejącego systemu gazyfikacji miasta Zamościa.

- 7.3.3. Dostosowanie zagadnienia zaopatrzenia gminy w energię ciepłą i gazową do warunków Ustawy „Prawo energetyczne” Dz. U. Nr 54 poz. 348 z dnia 4 czerwca 1997 r. przez opracowanie założeń i planu ucieplownienia i gazyfikacji obszaru gminy uzgodnionego z Urzędem Regulacji Energetyki i Uchwalanego przez Radę Gminy Skierbieszów.

7.4. Usuwanie odpadów komunalnych

- 7.4.1. Dla składowania i utylizacji odpadów komunalnych z obszaru gminy wyznacza się istniejące wysypisko zlokalizowane w rejonie południowych obszarów wsi Skierbieszów z przeznaczeniem do dalszej eksploatacji i modernizacji.
- 7.4.2. Podstawą gospodarki odpadami będzie konieczność ponoszenia kosztów usuwania i unieszkodliwiania wytwarzanych odpadów przez mieszkańców i podmioty gospodarcze.
- 7.4.3. Dążenie do wprowadzenia w zakładach przemysłowych i podmiotach gospodarczych technologii małoodpadowych lub bezodpadowych z jednoczesnym wykorzystaniem ich jako surowców wtórnych bądź utylizację na terenach zakładów.
- 7.4.4 *Wyznacza się teren regionalnego wysypiska śmieci na gruntach wsi Kolonia Dębowiec dla składowania i utylizacji odpadów komunalnych z obszaru powiatu ziemskiego i grodzkiego Zamość, pod warunkiem braku znacznego oddziaływania inwestycji na środowisko w rozumieniu Prawa ochrony środowiska”.*
- 7.4.5. W gospodarce odpadami dostosowanie się do wymagań „Ustawy 0 odpadach” z dnia 27 czerwca 1993 r. Dz. U. Nr 96 poz. 592 wraz z późniejszymi zmianami.

7.5. Regulacja stosunków wodnych

- 7.5.1. Dla utrzymania w odpowiednim stanie wód powierzchniowych konieczna będzie modernizacja wszystkich urządzeń melioracyjnych będących obecnie w bardzo złym stanie technicznym oraz konieczność budowy nowych - przewidywanych w zamierzeniach inwestycyjnych.
- 7.5.2. Dla rozwoju turystyki, rekreacji i wypoczynku i uatrakcyjnienia terenów parku krajobrazowego gminy Skierbieszów przewiduje się możliwość lokalizacji dużego zbiornika wodnego w zlewni rzeki Wolicy w jej górnym biegu powyżej Skierbieszowa o powierzchni tafli wody ok. 130 ha. W tym zakresie zachodzi konieczność opracowania specjalistycznego hydrotechnicznego zbiornika.

7.6. Elektroenergetyka

- 7.6.1. Zelektryfikowane wszystkie wsie w obszarze gminy Skierbieszów oraz dyspozycyjna moc w stacjach transformatorowych i liniach energetycznych średniego napięcia SN 15 kV nie stwarzają uwarunkowań dla obecnej i przyszłościowej urbanizacji gminy.
- 7.6.2. Adaptuje się istniejącą linię energetyczną wysokiego napięcia WN 220 kV przebiegającą przez północny obszar gminy, która nie stwarza uwarunkowań przestrzennych w tym rejonie.
- 7.6.3. Linie SN - kolidujące z planowanymi zbiornikami wodnymi - winny ulec przebudowie po wcześniejszym uzgodnieniu z ZKE S.A. zasad 1 warunków przebudowy. Koszt tej przebudowy będzie ponosił wnioskodawca.
- 7.6.4. Zgodnie z PN-E-05100-1 na wszystkich obszarach przewidywanych pod zalesienie obowiązuje pozostawienie pod istniejącymi i projektowanymi liniami¹ energetycznymi SN pasa bez zalesienia o szerokości min. 9,3 m, a dla linii WN (110 kV) pasa o szerokości 23 m. W pozostawionym pasie dopuszcza się prowadzenie gospodarki leśnej pod warunkiem utrzymania pod linią energetyczną drzew nie przekraczających 2m wysokości oraz pozostawienie wokół każdego słupa powierzchni nie zalesionej w odległości co najmniej 4,0 m od słupa.

Telekomunikacja

7.7.1. Obecny stan telefonizacji obsługiwany przez 2 centrale telefoniczne automatyczne usytuowane w Skierbieszowie i Dębowcu w pełni zabezpieczają potrzeby mieszkańców obecne i przyszłościowe w warunkach wiejskich. Telekomunikacja w przyszłym rozwoju funkcjonalno-przestrzennym gminy nie stwarza uwarunkowań i łatwo się do tego rozwoju dopasowuje.

WARUNKI REALIZACJI

Narzędziem realizacji ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy są przede wszystkim miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

- (1) Zaleca się opracowanie w pierwszej kolejności planu zagospodarowania przestrzennego w ogólnej skali (1:10 000) całej gminy Skierbieszów. Zakładając, zgodnie z obowiązującą ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym (art. 18, ust. 2a), że plan miejscowy musi być spójny z polityką przestrzenną gminy określoną w Studium, zalecany plan całej gminy będzie praktycznym wykładnikiem ustaleń studium i gwarantem ich wprowadzania stopniowo w życie. Wymóg opracowania planu całej gminy w skali ogólnej nie jest sprzeczny z zasadami projektowanej nowelizacji ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym (która prawdopodobnie wkrótce wejdzie w życie). Według projektu nowelizacji każda gmina powinna mieć taki plan, nazwany „planem rozwoju”, który byłby jej podstawowym narzędziem planistycznym i stanowił płaszczyznę koordynacji i odniesienia dla planów wybranych terenów w skalach szczegółowych.
- (2) Zaleca się następnie, aby w miarę narastających potrzeb inwestycyjnych obejmować planami w skalach szczegółowych (1:1 000 lub 1:2 000) kolejne tereny wskazane w studium pod rozwój osadnictwa, szczególnie planowane ośrodki rekreacyjne i turystyczne, ale także strefę inwestycji biznesowych i - przede wszystkim - sam Skierbieszów. Zaleca się, aby plany szczegółowe objęły ośrodki rekreacyjne jako szczególnie atrakcyjne i wymagające wzmożonej kontroli przestrzennej. Plany w skalach szczegółowych są wskazane również w projekcie nowelizacji ustawy jako „plany zabudowy” lub „plany lokalne”.
- (3) Wskazane jest również opracowanie studiów i ekspertyz specjalistycznych dotyczących problemowych decyzji przestrzennych. Odnosi się to do:
 - projektowanych zalewów, które będą stanowiły często główną atrakcję turystyczną miejsca, ale wymagają badań wstępnych i studiów hydrograficznych i in., jeśli mają być uznane za poważne propozycje planistyczne;
 - środowiska kulturowego szczególnie tu bogatego, ale o tradytnych warunkach ochrony i ekspozycji (archeologia); wskazane jest opracowanie pełnego „Studium kulturowego gminy”³⁹;
 - infrastruktury technicznej, wymagającej operatów specjalistycznych określonych w rozdziale 7.

- (4) Ustalenia polityki przestrzennej gminy zawarte w studium wynikają z założonej ogólnej strategii rozwoju tej części regionu, w tym:
- restrukturyzacji i rozwoju rolnictwa do poziomu krajowego zagłębia produkcji żywności,
 - rozwoju korytarzy transportowych wschód-zachód (relacji przygranicznych i transgranicznych Polska - Ukraina) w rejonie Skierbieszowa,
 - rozwoju funkcji turystyki i rekreacji w oparciu o wyjątkowe walory przyrodnicze i kulturowe gminy.

Każdy z tych kierunków rozwoju wykracza zarazem znacznie poza problematykę przestrzenną. Dla ich racjonalnego i skutecznego wprowadzenia w życie wskazane jest opracowanie strategicznych programów ich rozwoju na obszarze gminy (ew. w strukturze powiatu), z jednoznacznym określeniem skutków i warunków przestrzennych. Programy te powinny się odnosić do wszystkich trzech głównych kierunków rozwoju. Szczególnie istotny jest strategiczny program rozwoju turystyki w gminie, jako kierunku o proponowanej nowej skali, a zarazem o wielkim wpływie na stosunki społeczne, gospodarkę i rozwój gminy.

- (5) Pożądane jest opracowanie informatora (folderu o szerokim zakresie informacji) wskazującego potencjalnym inwestorom zewnętrznym i mieszkańcom gminy jak wielkie potencjały rozwojowe gmina posiada i jak mogą być one wykorzystane przez zainteresowanych.